

ST. ALBERT'S COLLEGE LIBRARY

Tractatus

de satisfactione sacramentali

quem scripsit

in usum confessoriorum

P. Thomas Villanova a Zeil

O. M. Capucin.

Lector theol. moralis emerit., Examinator pro cura,
Censor librorum ecclesiasticus.

Cum licentia ecclesiastica.

1926.

Ex libreria Feliciani Rauch, Oeniponte.

Printed in Austria.

ST. ALBERT'S COLLEGE LIBRARY

Tractatus de satisfactione sacramentali

quem scripsit

in usum confessoriorum.

P. Thomas Villanova a Zeil

O. M. Capucin.

Lector theol. moralis ament. Examinator pro cura,
Censor librorum ecclesiasticus.

Cum licentia ecclesiastica.

1926.

Ex libreria Feliciani Rauch, Oeniponte.

Printed in Austria.

BX
2265
647
1926

Licentia ecclesiastica.

Nil obstat.

Bauzani, 18. Aprilis 1925.

Fr. Placidus, O. M. Cap., Lector generalis.

Fr. Cassianus a Leutasch, Dr. et Lect. iur. can.

Imprimi permittitur.

Oeniponte, die 24. Aprilis 1925.

Fr. Constantius a Gaschurn, O. M. Cap.

p. t. Min. Provincialis.

Nr. 1014. Eccl.

Imprimatur.

Datum e Curia Ep.

Tridenti, die 21. Aprilis 1925.

Dr. Rimbl, Provicarius generalis.

Nr. 376.

Imprimatur.

Apostolica Administratura-Oeniponte,

die 3. Februarii 1926.

Urb. Draxl, Provicarius.

Prologus.

Haud desunt confratres, qui in imponenda satisfactione sacramentali anxientur. Ex una parte quantitas et qualitas poenitentiae determinanda est pro qualitate criminum commissorum; ex altera parte attendendum est ad poenitentium facultatem¹⁾. Id quod etiam doctor angelicus²⁾ monet: „Videtur autem satis conveniens, quod sacerdos non oneret poenitentem gravi onere satisfactionis, quia, sicut parvus ignis a multis lignis superpositis de facili extinguitur, ita posset contingere, quod parvus effectus contritionis in poenitente nuper excitatus propter grave onus satisfactionis exstingeretur, peccatore totaliter desperante.“

Quare iuniores confratres me rogaverunt, ut quid de satisfactione sacramentali sentiam ipsis communicem. Iam nunc precibus obsecundans offero, quae in auctoribus laudatis de hac materia inveni. Spero Deo adiuvante fore, ut ipsi confratres sine animi anxietate in posterum poenitentias salutare imponant et poenitentes fructum salutiferum percipiant.

Merani, die 1. mai 1925.

Fr. Thomas Villanova Gerster
O. M. Capucin.

Missionarius, Censor et Examiner
dioecesis Tridentinae.

---

¹⁾ Concil. Trident. sess. 14 c. 8 (Denz. 905). Prümmer, Manuale theol. moral. III n. 396.

²⁾ Quodl. 3 qu. 13 a. 28.

Caput primum.

De satisfactione generatim.

Priusquam de satisfactione loqui valeamus, quasdam theses ex theologia dogmatica reassumendae sunt, ut quasi fundamentam totius de satisfactione tractatus struamus.

Articulus primus.

Praeambula dogmatica.

Prima sit thesis: **Remisso in sacramento poenitentiae peccato necnon condonata poena aeterna remanent poenae peccati temporales a peccatore adhuc solvendae.**

Thesis nostra de fide est. Concilium enim Tridentinum in sessione sexta (can. 30) expresse declaravit: „Si quis post acceptam iustificationis gratiam cuilibet peccatori poenitenti ita culpam remitti et reatum aeternae poenae deleri dixerit, ut nullus remaneat reatus poenae temporalis exsolvendae vel in hoc saeculo vel in purgatorio . . anathema sit“ (Denzinger 722).

Probatur thesis ex *S. Scriptura*, quae secundum concilium Tridentinum perspicua et illustria exempla pro thesi nostra profert:

Protoparentes¹⁾ in paradiso veniam a Deo quidem impetrarunt; verum remisso peccato graves poenas temporales subierunt. — Moyses et Aaron²⁾ remissionem peccati adepti terram promissionis intrare haud potuerunt. —

¹⁾ Gen. 3, 15—20.

²⁾ Num. 20, 12.

David rex¹⁾ hortante propheta Nathan plenus contritione dixit: Peccavi Domino. Statimque iussu Dei propheta annuntiavit: „Dominus quoque transtulit peccatum tuum, non morieris. Verumtamen quoniam blasphemare fecisti inimicos Domini, propter verbum hoc, filius, qui natus est, morte morietur.“ Dimisso igitur peccato quantum ad maculam et culpam remansit reatus poenae. — Idem probari potest ex peste in Israel grassante tempore David regis²⁾. Superbia ductus rex populum describendum curavit; sed poenitentia repletus dixit: „Peccavi valde in hoc facto, sed precor Domine, ut transferas iniquitatem servi tui, quia stulte egi nimis.“ Peccatum quidem condonatum est; sed immisit Dominus pestilentiam in Israel et mortui sunt ex populo septuaginta milia virorum.

Probatur thesis ex *doctrina Sanctorum Patrum*. Sufficiat aliqua testimonia afferre. S. Augustinus³⁾ scribit: „Cogitur homo tolerare, etiam remissis peccatis; quamvis ut in eam veniret miseriam, primum fuerit causa peccatum. Productionem enim est poena quam culpa, ne parva putaretur culpa, si cum illa finiretur et poena. Ac per hoc . . . temporaliter hominem detinet poena, quem iam ad damnationem sempiternam reum non detinet culpa“. — S. Joannes Chrysostomus⁴⁾ haec habet: „Ne peccantes et inulti manentes nos efficeremur deteriores, non remisit nobis supplicium; sed vidit hoc manifeste, quod peccatis ipsis non minus damnosum sit non puniri: propter hoc imponit poenam.“ — Idem profitetur et S. Gregorius Magnus⁵⁾ scribens: „Nequaquam igitur peccato parcityr, quia nullatenus sine vindicta laxatur: sic David audire post confessionem meruit: Dominus transtulit peccatum tuum; et tamen multis post cruciatibus afflictus ac fugiens reatum culpae quam perpetraverat exsolvit.“ — Doctor seraphicus, S. Bonaventura⁶⁾, docet: „Remota deformitate per gratiam, ad-

¹⁾ 2 Reg. 12, 13 ss.

³⁾ Tract. in Joan. 124 n. 5.

⁵⁾ Moral. l. 9. c. 17.

²⁾ 2 Reg. 24, 10.

⁴⁾ Hom. de poen. et conf.

⁶⁾ Tom. 2 p. 975.

huc remanet obligatio ad poenam.“ Et alio loco¹⁾: „Quia universae viae Domini misericordia et veritas, ideo in iustificatione, quae ut opus misericordiae, misericordia sic remittit culpam, ut iustitiae regulam non praetereat; propterea adhuc detinet obligatum ad poenam.“ — Doctor angelicus²⁾ idem sentit: „Quandoque per contritionem amota culpa et reatu poenae aeternae soluto, remanet obligatio ad aliquam poenam temporalem, ut iustitia Dei salvetur, secundum quam culpa ordinatur per poenam.“

Consensus Sanctorum Patrum tam unanimis est, ut vel ipse Calvinus³⁾ hunc consensum concedere debuerit: „Parum me movent quae in veterum scriptis de satisfactione passim occurrunt. Vides quidem eorum nonnullos, dicam simpliciter, omnes fere quorum libri exstant, aut in hac parte lapsos esse aut nimis aspere et dure locutos.“

Probatur thesis etiam *ex rationibus theologicis*, quae tum ex parte Dei tum ex parte hominis peccantis prostant.

Ex parte Dei: in sacramento poenitentiae ineffabilis Dei misericordia operatur culpae remissionem, sed etiam iustitiae immensae ratio habeatur opus est, id quod fit per impositionem poenae. Quadecausa S. Thomas⁴⁾ scribit: „Ordo iustitiae hoc requirit, ut peccato poena reddatur. Ex hoc autem quod ordo servatur in rebus, sapientia Dei gubernantis apparet. Pertinet igitur ad manifestationem divinae bonitatis et Dei gloriam, quod pro peccato poena reddatur.“

Ex parte hominis: quodsi homo peccator dimissa criminis culpa sine poena maneret, haec facilitas veniae sine dubio ad reiterandum peccatum provocaret; si autem delicta poenis coercentur, agnoscit peccati gravitatem et maiore cum studio peccata vitare et habitum vitiorum extirpare studet. Ideo S. Thomas⁵⁾ docet: „ta quae cum labore et poena acquirimus, magis amamus et diligentius

¹⁾ Tom. 4 p. 477.

²⁾ Contra gent. l. 4 c. 72.

³⁾ L. 3 inst. cap. 4 § 38.

⁴⁾ Contra gent. l. 3 c. 158.

⁵⁾ L. cit.

conservamus; unde illis qui per proprium laborem acquirunt pecunias, minus eas expendunt, quam qui sine labore accipiunt, vel a parentibus vel quocumque alio modo. Sed homini resurgenti a peccato hoc maxime necessarium est, ut statum gratiae et Dei amorem diligenter conservet, quem negligenter per peccatum amisit. Est ergo conveniens ut laborem et poenam sustineat pro peccatis commissis.“

Thesis haec de fide credenda ergo sat clare probatur. Concludendo cum cel. Egger¹⁾ dicendum: „Concedimus igitur, unacum culpa semper poenam aeternam remitti; eo quod culpa remittitur per infusionem gratiae, quae hominem haeredem vitae aeternae constituit. Concedimus saepe etiam omnem poenam temporalem simul remitti, ut fit in Baptismo, et aliquando etiam in sacramento Poenitentiae. At negamus contra Protestantes, quod remissio culpaecompossibilis sit cum permanentia alicuius poenae. Imo affirmamus, de facto saepe remissa culpa aliquam poenam luendam superesse.“ Sic et S. Bonaventura²⁾ docet: „Possibile est, quod una obligatio ad poenam solvatur, altera remanente.“

Sit thesis secunda: **Poena temporalis, quae condonato culpaereatu remanet, operibus bonis solvi potest.**

Probatur thesis ex *S. Scriptura*, quae tam effatis quam exemplis hanc veritatem ostendit.

In libro proverbiorum³⁾ legimus: „Misericordia et veritate redimitur iniquitas“. Ecclesiasticus⁴⁾ proclamat: „Ignem ardentem exstinguit aqua et eleemosyna resistit peccatis.“ Similiter in libro Tobiae⁵⁾ dicitur: „Eleemosyna ab omni peccato et a morte liberat, et non patietur animam ire in tenebras.“ Ad quos textus animadvertendum est, verbo peccati saepe saepius in *S. Scriptura* non peccati culpam,

¹⁾ N. 585.

³⁾ 16, 6.

⁵⁾ 4, 11.

²⁾ Tom. 3 p. 426.

⁴⁾ 3, 33.

sed reatum poenae significari. — Dominus Jesus¹⁾ phariseis dixit eodem sensu: „Verumtamen quod superest, date eleemosynam: et ecce omnia munda sunt vobis.“

Idem patet ex exemplis, quae probant per opera bona homines poenas pro peccatis debitas redimere posse. Commemoramus populum Israeliticum²⁾, qui toties propter peccata sua a Deo castigatus est, sed castigationem semper ieiuniis, lacrimis precibusque avertit. — Commemoramus Ninivitas³⁾, quibus excidi umurbis propter peccata commissa annuntiatur quique per opera poenitentiae sententiam excidii effugerunt. — Idem in vita Manassis regis⁴⁾ narratur, qui postquam coangustatus est, oravit Dominum Deum suum et egit poenitentiam valde coram Deo patrum suorum. Deprecatusque est eum, et obsecravit intente; et exaudivit orationem eius reduxitque eum Ierusalem in regnum suum.“

Probatur thesis ex *praxi Ecclesiae perpetua*. Semper in Ecclesia pro peccatis poenitentiae impositae sunt, id quod Ecclesia facere non potuit, nisi ipsi persuasum esset, operibus talibus poenas temporales pro peccatis debitas redimi posse.

Probatur ex *testimoniis Sanctorum Patrum*, qui unanimi consensu hoc docent et fideles monent, ut operibus bonis poenas peccatorum deleant. Origenes⁵⁾ scribit: „Vide benignum Dominum misericordiam cum severitate miscentem et ipsius poenas modum iusta et clementi liberatione pensantem. Non in perpetuum tradit delinquentes, sed quanto tempore errare te nosti, quanto tempore deliquisti, tanto nihilominus tempore humilia teipsum Deo et satisfacito ei in confessione poenitentiae.“ — Tertullianus⁶⁾ testatur: „Quam ineptum, quam iniquum poenitentiam non adimplere, et veniam delictorum sustinere, hoc est, pretium non exhibere, ad mercedem manum emittere. Hoc enim pretio Dominus veniam addicere instituit; hoc poenitentiae

¹⁾ Luc. 11, 41. Confer Jerem. 18. Daniel 4, 24.

²⁾ Lib. Judic.

³⁾ Tob. lib.

⁴⁾ 2 Paral. 33, 12s.

⁵⁾ Hom. 3 in lib. Judic.

⁶⁾ L. de poenit. c. 6.

compensatione redimendam proponit Deus impunitatem.“ — S. Ambrosius¹⁾ haec habet: „Sicut qui pecunias solvunt debitum reddunt, nec prius evacuatur fœnoris nomen, quam totius sortis ad nummum usque quocumque solutionis genere quantitas universa solvatur; sic compensatione caritatis actuumque reliquorum vel satisfactione quacumque peccati poena dissolvitur.“ — S. Augustinus²⁾ monet: „Nihil aliud agit, quem veraciter poenitet, nisi ut id, quod mali fecerit, impunitum esse non sinat. Eo quippe modo sibi non parcenti ille parcit, cuius altum iustumque iudicium nullus contemptor evadit.“

Verum haec sufficiant. Quibus praemissis iam nunc naturam satisfactionis demonstrare possumus.

Articulus secundus.

De natura satisfactionis.

Primo definitionem satisfactionis exhibemus, deinde divisionem proferemus.

Quid est satisfactio? Satisfacere generatim est debitum solvere³⁾ ideoque satisfactio in genere est actus iustitiae commutativae, quo ius alterius violatum reparatur. Quodsi ius alienum aliquo modo laesum est, virtus iustitiae commutativae poscit, ut fiat restitutio vel damnum compensetur. Quae restitutio vel compensatio satisfactio dici potest. Per peccatum ius Dei violatur et haec iuris divini laesio etiam restitutionem et compensationem postulat; et in hoc stricto sensu satisfactio est compensatio iuris divini per peccatum laesi. Quia autem haec plena pro peccatis satisfactio per Iesum Christum, Unigenitum Dei,

¹⁾ Lib. 7 in Luc. 156.

²⁾ Ep. 153., n. 6. P. L. t. 33 col. 656. Confer S. Cyprianus ep. 55 ad Cornel. S. Ambrosius ad virg. laps. c. 8. S. Hieronymus ep. ad Eustochium de obitu Paulae.

³⁾ Hilar. de sacr. 279. Noldin 345.

facta est, solummodo compensatio pro peccati poena temporali facienda est. Quare theologi passim satisfactionem definiunt compensationem poenae temporalis debitae ob iniuriam Deo illatam. Doctor Seraphicus, S. Bonaventura¹⁾, haec habet: „dicitur satisfactio persolutio poenae debitae . . .“

Iuxta alios²⁾ est satisfactio poenae alicuius temporalis voluntaria toleratio ad compensandam iniuriam Deo per peccatum illatam et ad redimendam poenam temporalem remisso peccato reliquam. Dicitur voluntaria toleratio, quia peccator propria sponte vel ex mandato alterius lubenter hanc poenam suscipere debet. Distinguitur igitur a satisfactione, quae est satisfactio in purgatorio pro peccatorum poenis solvenda; satisfactio autem intelligitur sensu stricto hac in terra facienda per opera laboriosa et poenalia.

Distinguitur etiam a merito. Meritum est opus bonum Deo acceptum, quod spem mercedis in coelo accipiendae importat et non per se opera poenalia postulat, sed tantum opus in se bonum. Satisfactio autem fit ad placandum Deum et iniuriam Deo illatam vindicandam. Sic satisfactio primo non intendit bonum peccatoris, sed bonum Dei offensi³⁾.

Quomodo dividitur? Varias sunt divisiones: Satisfactio est vel perfecta seu *de condigno*, si rigorosa compensatio secundum rigorem iustitiae fit, vel imperfecta seu *de congruo*, si haec compensatio improporcionata est et inaequivalens.

Satisfactio fieri potest pro *culpa* vel pro *poena*, sicut iam declaravimus. Hic solummodo de satisfactione pro poena loquimur.

Satisfactio est vel *publica*, si fit coram aliis multis vel omnibus in communitate congregatis, vel *privata* et secreta, si fit sine testibus.

Satisfactio est ratione formae vel *ex propriis* vel *non ex propriis*. Qui ipse opera poenalia perficit e. g. qui iei-

¹⁾ Tom. 4 p. 397; confer tom. 3 p. 423. 424; tom. 4 p. 362. 363. 372. 375. 376.

²⁾ De Augustinis 2, 267 ss. Katschthaler l. 3 p. 2. 650. Noldin 345.

³⁾ Prümmer theol. moral. III 270.

nat vel mortificationem exercet, satisfactionem ex propriis perficit. Qui autem per indulgentias satisfacere studet, ex non propriis satisfacit.

Satisfactio est *pro poena* seu activa, quae est satisfactio stricte sumpta, vel est satisfactio *in poena* seu satisfactio passiva, quae praesertim in purgatorio perficitur.

Satisfactio demum est vel *sacramentalis* vel *extrasacramentalis*. Extrasacramentalis est illa satisfactio, quam peccator poenitens ipse sua sponte suscipit; haec satisfactio est actus virtutis poenitentiae. Sacramentalis satisfactio autem est illa, quam occasione perceptionis sacramenti poenitentiae sacerdos confessarius iniungit; et haec est pars integralis sacramenti poenitentiae. Haec satisfactio est voluntaria permissio poenae a confessario impositae ad compensandam iniuriam Deo illatam et redimendam poenam temporalem post peccatum remissum debitam. Si autem in concreto sumitur, haec sacramentalis satisfactio est opus poenale ipsum a confessario in sacramento poenitentiae impositum¹⁾.

Satisfactio sacramentalis aut est *satisfactio in re* vel in actu exercito, id est opus poenale, quod peccator poenitens exsequitur, aut *satisfactio in voto* seu strenua voluntas poenitentis iniunctam poenam accipiendi et exsequendi. Quae voluntas poenitentis virtualiter in detestatione peccati inclusa pars essentialis sacramenti poenitentiae est. Concilium Tridentinum²⁾ quoad hanc veritatem haec habet: „Sunt quasi materia huius sacramenti ipsius poenitentiae actus, nempe contritio, confessio et satisfactio. Qui quatenus in poenitente ad integritatem sacramenti ad plenamque et perfectam peccatorum remissionem ex Dei institutione requiruntur, hac ratione poenitentiae partes dicuntur.“ Catechismus romanus³⁾ verba Concilii declarans dicit: „Si vel sola satisfactio actu praestita desit, sacramentum manet imperfectum, licet absolute, ut sacramentum existat,

¹⁾ Noldin 345. Egger n. 584. Migne tom. 22 pag. 565 n. 10.

²⁾ Sess. 14 c. 2. Denz. n. 776.

³⁾ P. 2 c. 5 n. 13.

sola contritio et confessio et voluntas satisfactionis requiratur.“ Cum sancto Thoma¹⁾ omnes fere theologi hanc defendunt sententiam contra Scotum²⁾, qui satisfactionis voluntatem non partem essentialem sacramenti poenitentiae concedit, sed solummodo conditionem validae confessionis esse docet: „De poenitentiae sacramento dico, quod ista tria nullo modo sunt partes eius . . . Huius autem nulla pars est contritio . . . neque confessio . . . neque satisfactio . . . Haec tamen tria ad sacramentum poenitentiae ad hoc, ut digne recipiatur, requiruntur vel praevia vel sequentia.“ Sine dubio si non adest voluntas satisfactionem sacramentalem exequendi, sacramentum indigne et invalide recipitur.

Satisfactio autem in re aut actu exercito non est pars essentialis sacramenti, sed tantum pars integralis. Per absolutionem, quam confessarius poenitenti Dei loco impertitur, gratia obtinetur sanctificans, quae gratia est effectus sacramenti; effectus ergo sacramenti iam adest, antequam satisfactio opere exerceatur. Insuper pars essentialis sacramenti nunquam deesse potest; satisfactio autem in re deesse potest e. g. in moribundo, qui prae infirmitate satisfactionem haud valet exsequi et tamen absolutionis capax est. Est sententia communissima theologorum³⁾.

Articulus tertius.

De fine satisfactionis.

Finis qui per satisfactionem sacramentalem obtinendus est, tam tempus praeteritum quam futurum respicit. Pro

¹⁾ De S. Thoma dissentiunt auctores; sed verisimilius Doctor angelicus defendit actus poenitentis esse partes constitutivas et essentielles sacramenti poenitentiae. Confer 3 qu. 84 a. 1 ad 1; in 4 d. 17 qu. 3 a. 3. Pesch praelect. dogm. t. 7 p. 32. Alii theologii hanc sententiam defendentes Gonet de poenit. disp. 1 a. 3. Suarez de poenit. disp. 18 sect. 2 n. 2. De Lugo de poen. disp. 12 sect. 2 n. 12.

²⁾ In 4 d. 16 qu. 1 n. 7.

³⁾ Oswald II 155. Collet in Migne t. 22 p. 192. Pohle 545. Egger n. 589. Noldin 345.

tempore praeterito peccatum puniendum, pro tempore futuro reincidentia in peccata priora praecavenda est. Satisfactio ergo duplicem prae se fert characterem, *vindicativum* nimirum et *medicinalem*. Id quod concilium Tridentinum¹⁾ hisce exprimit verbis: „Procul dubio enim magnopere a peccato revocant, et quasi freno quodam coercent hae satisfactoriae poenae, cautioresque et vigilantiores in futurum poenitentes efficiunt; medentur quoque peccatorum reliquiis, et vitiosos habitus male vivendo comparatos contrariis virtutum actionibus tollunt.“ In quantum satisfactio sacramentalis vindicativa est, compensat laesionem Dei necnon scandalum Ecclesiae et proximis datum; in quantum autem medicinalis est, compensat quasi laesionem ipsius peccatoris, tollendo malos peccati effectus²⁾.

Cum autem satisfactio hunc duplicem habeat finem, opus satisfactorium *poenale* sit oportet, opus pro peccatore laboriosum, mortificationem et sacrificium postulans. S. Bonaventura³⁾ dicit: „Satisfactio debet esse poenalis.“ Et alio loco⁴⁾ docet: „Satisfactio fit per opera poenalia. Et huius ratio est quadruplex. Prima est, quia ibi est honoris ablati redditio; unde honorem istum debet homo reddere amplius, quam si non abstulisset; et ideo requiritur, ut non tantum Deo famuletur per operationem bonam, verum etiam se ipsum deiciat per poenam assumptam. — Secunda ratio est, quia ibi est prius deordinati reordinatio, et quia deordinatum per culpam optime ordinatur per poenam, ideo. — Tertia ratio est, quia ibi est infirmati curatio: quia infirmatus per delectationis calorem curatur per poenalitas algorem, et ideo. — Quarta ratio est, quia ibi est debiti absolutio; et quia peccator est debitor poenae, ideo debet per poenam satisfacere.“ — S. Thomas⁵⁾ similia his habet: „Oportet quod per contraria voluntas recedat a peccato his per quae in peccatum inclinata fuit. Fuit incli-

¹⁾ Sess. 14 cap. 8. Denzinger 783.

²⁾ Schüch 661.

³⁾ Tom. 3 p. 428.

⁴⁾ Tom. 4 p. 365. Confer tom. 3, 393.

⁵⁾ Suppl. qu. 12 a. 1—3.

nata in peccatum per appetitum et delectationem circa res inferiores. Oportet ergo quod a peccato recedat per aliqua poenalia, quibus affligatur propter hoc quod peccavit, sicut enim per delectationem tracta fuit voluntas ad consensum peccati, sic per poenas confirmatur in abominatione peccati.“ Et alibi¹⁾: „Videmus quod etiam bruta animalia a maximis voluptatibus retrahuntur per dolores verberum. Oportet autem eum qui de peccato resurgit non solum de-testari peccatum praeteritum, sed etiam vitare futurum. Est igitur conveniens ut affligatur pro peccato, ut sic magis confirmetur in proposito vitandi peccata.“ — Tertullianus²⁾ scribit: „In quantum non peperceris tibi, in tantum tibi, crede, Deus parcat.“

In praxi autem non adest difficultas. Nam omne opus bonum non solum meritorium, sed inspecta hominum infirmitate etiam poenale est. Omne opus bonum nos a terrenis rebus avocat et ad coelestia erigit, id quod haud sine carnis afflictione fieri potest, ideoque nullum opus est, quod non possit esse materia satisfactionis³⁾. Quare iure merito Noldin⁴⁾ docet: „Quia satisfactio natura sua vindicativa est, aliquam saltem castigationem pro peccatis commissis, et quia medicinalis est, aptum remedium contra relapsus continere debet. Reipsa omne opus quod iniungitur, ad utrumque finem obtinendum aliquo modo conducit: nam omne opus bonum non solum poenale atque ideo vindicativum, verum etiam meritorium gratiarum ideoque medicinale est.“

Articulus quartus.

De efficacia satisfactionis sacramentalis.

Prima exsurgit quaestio: **Quid satisfactio sacramentalis efficit?** Quales producit effectus?

¹⁾ Contra gent. c. 158.

²⁾ De poenit. l. c. 9. P. L. tom. 1 col. 1244.

³⁾ Migne t. 22 pag. 578 n. 61. Catech. Rom. p. II c. 5 qu. 69. Hurter n. 502. Egger n. 587. S. Alphons. l. 6 n. 514. Reuter p. 4 tr. 5 a. 387.

⁴⁾ N. 346.

Respondeo: Jam in articulo priore indigitatum est, quid satisfactio sacramentalis efficiat, nimirum obtinetur duplex satisfactionis effectus, medicinalis et vindicativus. Tolluntur poenae temporales pro peccatis debitae et vires contra peccata infunduntur. De his effectibus Concilium Tridentinum¹⁾ haec scribit: efficit „ne peccata leviora putantes in graviora labamur; magnopere a peccato revocat, cautioresque et vigilantiores in futurum reddit; vitiosos habitus contrariis virtutum actionibus tollit. Neque securior ulla via in ecclesia Dei umquam existimata fuit ad amovendam imminentem a Domino poenam, quam ut haec poenitentiae opera homines cum vero animi dolore frequentent. Accedit ad haec, quod, dum satisfactione patimur pro peccatis, Christo Jesu, qui pro peccatis nostris satisfecit, ex quo omnis nostra sufficientia est, conformes effici-mur, certissimam quoque inde arrham habentes, quod, si compatimur, et glorificabimur“.

Quaeritur, num satisfactio sacramentalis *gratiam causet*. Affirmat Suarez²⁾ cum aliis³⁾, quia omne signum sacramentale est efficax gratiae. Negat vero Lugo⁴⁾, quia satisfactio non significat gratiam, ergo eam non causat.

Quaeritur secundo, **in quantum hi effectus, praesertim remissio poenarum temporalium, obtineantur**. De amplitudine efficaciae nihil certi dici potest, quia remissio poenarum temporalium ad Deum pertinet, qui non solum immensae bonitatis et clementiae est, sed et infinite iustus. Verum hanc thesim possumus statuere: Quantitas efficaciae tum ab opere satisfactorio eiusque gradu et magnitudine tum a dispositione poenitentis satisfactorium opus exsequentis dependet⁵⁾. Si Deus condonatione peccati facta poenam solvendam imponit, sine dubio opus satisfactorium huic poenae aliquantulum proportionatum esse debet, ita ut parva satisfactio poenae haud congruet ideoque quo

¹⁾ Sess. 14 cap. 8. Denzinger 783. Instruct. Eystett. p. 163.

²⁾ Disp. 38 sect. 2 n. 3.

³⁾ Bartmann II 424.

⁴⁾ Disp. 24 sect. 1 n. 2. Pohle 552. Migne I. c. p. 276.

⁵⁾ Katschthaler I. c. 662. Migne I. c. 269.

maius et laboriosius opus satisfactionis fuerit, eo maior poena solvetur. Quantum ad dispositionem spectat, per se patet. Quandoquidem satisfactio qua pars essentialis (vel integralis) sacramenti more sacramentorum operatur et sacramenta promaiores vel minores dispositione recipientis operantur, dispositio melior poenitentis in satisfactione exsequenda etiam maiorem poenam temporalem tollet.

Quaeritur tertio, **quomodo satisfactio sacramentalis hos producat effectus**, nimirum utrum producantur ex opere operantis an ex opere operato. Haud negamus, poenitentem ipsum operibus suis bonis multum mereri posse apud Deum secundum maiorem vel minorem amorem et poenitentiae spiritum; verum efficacia satisfactionis sacramentalis essentialiter et proprie ex opere operato procedit. Satisfactio in voto est pars essentialis sacramenti poenitentiae et qua talis in sacramento remissionem peccati perficit; satisfactio autem in re est pars integralis, sine qua sacramentum totum effectum non sortitur. Ad integrum effectum autem pertinet etiam ablatio poenarum temporalium; ideoque qua pars sacramenti remissionem poenae temporalis producit, aliis verbis, producit effectum suum ex opere operato.

Quae doctrina Concilio Tridentino¹⁾ consentanea est, quod, uti iam supra citavimus, dicit: „Neque ulla securior via in ecclesia Dei umquam exsistimata fuit ad amovendam imminentem a Domino poenam, quam ut haec poenitentiae opera homines cum vero animi dolore frequentent.“ S. Thomas²⁾ scribit: „Cum satisfactio a sacerdote absolute iniuncta sit pars poenitentiae, manifestum est, quod in ea operatur vis clavium ita, quod amplius valet ad expiandum peccatum, quam si proprio arbitrio homo faceret idem opus.“ Ceterum consentiunt in hac doctrina fere omnes theologi³⁾ contra paucos⁴⁾, qui effectum satisfactionis ex opere operantis derivant.

¹⁾ Sess. 14 de poenit. cap. 8. Denzinger 783.   ²⁾ Quodl. 3 a. 28.

³⁾ Suarez de poenit. disp. 38 sect. 2 n. 2. Lacroix l. 6. n. 1236. S. Alph. l. 6 n. 506. Lugo de poenit. disp. 25 sect. 2 n. 16. Hilar. de sacr. p. 279. Noldin 346. Pesch l. c. 104. Bartmann II 424.

⁴⁾ Oswald II 149. Dom. Soto in 4 d. 19 qu. 1 a. 5.

Quaeritur quarto, **num omnes poenae temporales per satisfactionem auferri possint.** Respondendum est: poenae temporales a Deo inflictæ sunt aut decreto absoluto aut decreto condicionado, id est aut praesupposita spe acceptationis satisfactionis pro poena temporali aut sine tali spe vel promissione ex parte Dei. Jure merito Pesch¹⁾ dicit: „Ex his (scilicet poenis temporalibus) quaedam a Deo absolute decretæ sunt (cfr. 2 Reg. 12, 14. Ezech. 14, 14). Item poenalitates huius vitae non omnes bonis operibus avertere possumus; nam omnibus patiendum et moriendum est. Neque constat, utrum Deus pro omni peccato statuatur luendas poenas in hac vita tantum an in purgatorio tantum, sed hoc constat eum postulare aliquam poenam sive in hac vita sive in purgatorio luendam, ita tamen, ut eam velit potius debitis satisfactionibus in hac vita deleri (cfr. Palmieri p. 416).“

Obiici forsitan potest contra hanc de efficacia satisfactionis doctrinam: *Sic derogatur satisfactioni a Salvatore Christo Jesu pro peccatis nostris exhibitæ.* Quæ satisfactio Jesu superabundat: nihil prosunt ergo opera satisfactoria hominum.

Ad hoc iam satis respondit Concilium Tridentinum²⁾: „Neque vero ita nostra est satisfactio hæc, quam pro peccatis nostris exsolvimus, ut non sit per Christum Jesum: nam qui ex nobis, tamquam ex nobis, nihil possumus: eo cooperante, qui nos confortat, omnia possumus: ita non habet homo unde gloriatur: sed omnis gloriatio nostra in Christo est, in quo vivimus, in quo meremur, in quo satisfacimus, facientes fructus dignos poenitentiae, qui ex illo vim habent, ab illo offeruntur Patri, et per illum acceptantur a Patre.“ Et addit canonem³⁾: „Si quis dixerit, satisfactiones, quibus poenitentes per Christum Jesum peccata redimunt, non esse cultus Dei sed traditiones hominum, doctrinam de gratia et verum Dei cultum atque ipsum

¹⁾ L. cit. 107.

²⁾ Sess. 14 cap. 8. Denzinger 783.

³⁾ Can. 14. Denzinger 802.

beneficium mortis Christi obscurantes: anathema sit.“ Satisfactio nostra non derogat satisfactioni perfectae a Christo exhibitae; immo ipsam maxime commendat, quandoquidem omnis efficacia satisfactionis nostrae a Christi satisfactione procedit.

Rationem theologicam Hurter¹⁾ sic exponit; „Memineris Christum abundanter Deo satisfacisse; nulli vero hanc satisfactionem prodesse, nisi ei applicetur. Ut vero adultis applicetur, exigere Deum eorum cooperationem et conditiones ab ipsis servandas, inter quas est etiam aliqua poenitentis satisfactio, praesertim si relaxationem poenae temporalis post dimissam culpam poenamque aeternam reliquae impetrare intendat; ideoque satisfactiones iustorum praesupponere meritum satisfactionemque Christi, quatenus supponat Deum hominibus placatum, reconciliatum, paratum ad peccatorum poenarumque remissionem; quae Dei humanitas fructus est satisfactionis Christi; quatenus ad eas requiritur gratia, quae fructus est sanguinis Christi; quatenus Christus promeruit, ut opera poenalia a Deo acceptentur in poenarum relaxationem. Satisfactiones ergo iustorum ex satisfactione Christi totam suam mutuuntur vim.“

---

¹⁾ P. 473 n. 502. — De Augustinis l. c. p. 269.

Caput secundum.

De satisfactione per confessarium iniungenda.

Iam nunc de impositione satisfactionis sacramentalis loquendum est, quam confessarius poenitenti iniungit. Inquirimus primo ius confessarii et deinde obligationem satisfactionem imponendi.

Articulus primus.

De iure confessarii satisfactionem iniungendi.

Confessario ius competere poenitenti suo satisfactionem sacramentalem imponendi est de fide credendum dogma a Concilio Tridentino¹⁾ explicite promulgatum. Docet enim: „Claves sacerdotum non ad solvendum duntaxat, sed et ad ligandum concessas. etiam antiqui Patres et credunt et docent; nec propterea existimarunt. sacramentum poenitentiae esse forum irae vel poenarum.“ Et canonem²⁾ adiecit: „Si quis dixerit. claves Ecclesiae esse datas tantum ad solvendum, non etiam ad ligandum, et propterea sacerdotes, dum imponunt poenas confitentibus, agere contra finem clavium et contra institutionem Christi; et fictionem esse, quod virtute clavium sublata poena aeterna, poena temporalis plerumque exsolvenda remaneat: anathema sit.“

Probatur hoc ius confessarii ex *S. Scriptura*, et quidem ex verbis a Christo ad Petrum dictis³⁾: „Quaecumque ligaveris super terram, erit ligatum et in coelis“; et ex verbis ad omnes apostolos³⁾ dictis: „Quaecumque alligaveritis super terram, ligata erunt et in coelo.“ Cum Katschthaler⁴⁾ declarantes statuimus: „Quibus verbis generalibus

¹⁾ Can. 15. Denzinger 803.

²⁾ Matth. 16, 12.

³⁾ Matth. 18, 18.

⁴⁾ L. cit. p. 653.

asseritur quoque, Deum ratum esse habiturum, quicquid Ecclesiae antistites a peccatore reconciliando salubriter exegerint. Alligare enim est: certam obligationem ponere, et respectu potestatis clavium, absolutionem implendis conditionibus certis adstringere. Et profecto Apostoli hanc potestatem etiam exercuerunt, uti s. Paulus (1 Cor. 5, 4s), ubi incestuosum Corinthium in nomine Domini nostri Jesu Christi (i. e. potestate a Christo accepta) tradidit satanae (i. e. a communione Ecclesiae exclusit, extra quam maiorem etiam diabolus influxum exercet), in interitum carnis (i. e. ad ulciscendum scelus in carne sua et castigandam eius inordinatam concupiscentiam), ut spiritus salvus sit in die Domini nostri Jesu Christi.“

Probatur ex *Traditione*: Sancti Patres potestatem satisfactiones iniungendi in ministris Ecclesiae divinitus repositam esse testantur. S. Cyprianus¹⁾ confessarios sacerdotes in epistolis suis vehementer vituperat, quia lapsos sine condigna satisfactione dimiserunt et in ecclesiam receperunt. — S. Basilius²⁾ dicit: „Pro qualitate delicti tempus poenitentiae impendatur; hoc sit in iudicio positum eorum, qui praesunt, vel quanto tempore, vel quali modo poenitere debeant qui delinquant.“ — S. Innocentius I.³⁾ scribit: „De pondere aestimando delictorum sacerdotis est iudicare, ut attendat ad confessionem poenitentis, et ad fletus atque lacrimas corrigentis ac tunc iubere dimitti, cum viderit congruam satisfactionem suam.“ — S. Augustinus⁴⁾ monet: „Veniat ad antistites, per quos illi in Ecclesia claves ministrantur et tanquam bonus iam incipiens esse filius . . . a praepositis sacramentorum accipiat satisfactionis suae modum“. — S. Leo Magnus⁵⁾ haec habet: „Mediator Dei et hominum homo Christus Jesus haec praepositis Ecclesiae tradidit potestatem, ut et confitentibus actionem poenitentiae

¹⁾ Ep. 16 n. 2. Confer P. L. t. 4 col. 494. 503. 507.

²⁾ In reg. brev. 106. 288.

³⁾ Epist. 1 al. 25 ad Decentian. P. L. t. 20 col. 559.

⁴⁾ Serm. 351. P. L. t. 54 col. 1545.

⁵⁾ Epist. 108 n. 2. P. L. t. 39 col. 1011.

darent et eosdem salubri satisfactione purgatos ad comun-ionem sacramentorum per ianuam reconciliationis admit-terent.“ — S. Gregorius Magnus¹⁾ monet: „Afflictio poenitentiae ad delenda peccata tunc demum idonea est, cum sacerdotis fuerit iudicio imperata, cum ab eo confitentium actibus discussis pro modo criminis onus iis decernitur afflictionis“. — S. Thomas²⁾ scribit: „Quandoque per contritionem amota culpa et reatu poenae aeternae soluto, remanet obligatio ad aliquam poenam temporalem, ut iustitia Dei salvetur, secundum quam culpa ordinatur per poenam. Cum autem subire poenam pro culpa iudicium quoddam requirat, oportet quod poenitens, qui se Christo sanandum commisit, Christi iudicium in taxatione poenae exspectet: quod quidem per suos ministros exhibet Christus, sicut et cetera sacramenta.“ — Seraphicus autem doctor³⁾ docet: „Dicendum, quod cum peccator peccat, se ad poenam aeternam obligat. Cum autem divina misericordia iustificat, remittit omnem culpam et reatum poenae aeternae, qui inseparabiliter adhaeret culpae. Sed quia misericordia non potest praeiudicare iustitiae, cuius est mala punire; ideo sic solvit a culpa et poena, ut tamen remaneat obligatus ad aliquantulam poenam temporalem. Sed quoniam peccator ipsum offenderat et etiam damnificaverat eius Ecclesiam, commisit Dominus iudiciariam potestatem super peccatores rectoribus Ecclesiae et in eos compromisit tanquam in arbitros, ut sic innotescat voluntas Dei poenitentibus per sacerdotes et per illos imponatur poena peccatoribus, et Domino satisfiat principaliter et Ecclesiae per consequens. Unde satisfactio proprie de peccato fit ipsi Deo, tamen per Ecclesiam et in Ecclesia.“

Idem testatur *perpetua et universalis persuasio et praxis Ecclesiae*, quae talem potestatem sacerdotibus confessariis semper adscripsit, id quod ex libris poenitentialibus conspicitur, ubi modus et mensura satisfactionis sacramentalis

¹⁾ Comment. in I Reg. l. 3 n. 5, 13. P. L. t. 79 col. 207.

²⁾ Contra gent. l. 4 c. 72.

³⁾ Tom. 4 p. 363.

statuitur. Etiam ex Conciliis colligitur, quae sacerdotibus confessariis iniunctionem satisfactionis sacramentalis non solum suaserunt, sed imposuerunt. Concilium Florentinum in decreto pro Armenis¹⁾ de sacramenti poenitentiae partibus loquens dicit: „Tertia est satisfactio pro peccatis secundum arbitrium sacerdotis.“

Idem docet *ratio theologica*. In confessionibus audiendis sacerdos primario iudicis munere fungitur, id quod de fide credendum est. Concilium enim Tridentinum²⁾ haec habet: „Dominus noster Jesus Christus, e terris ascensurus ad coelos, sacerdotes sui ipsius vicarios reliquit (Mt 16, 19; 18, 18; Jo 20, 23), tanquam praesides et iudices, ad quos omnia mortalia crimina deferantur, in quae Christi fideles ceciderint, quo pro potestate clavium remissionis aut retentionis peccatorum sententiam pronuntient.“ Canon autem correspondens³⁾: „Si quis dixerit, absolutionem sacramentalem sacerdotis non esse actum iudiciale . . . anathema sit.“ Quodsi autem confessarius iudicis personam agit, omnia quae iudicis officium constituunt facere potest ideoque non solum iudicare de poenitentis dispositione, de eius peccato, non solum absolvere et absolutum dimittere, sed etiam poenas iniungere⁴⁾.

Articulus secundus.

De obligatione confessarii satisfactionem sacramentalem iniungendi.

Confessarius iuxta hucusque dicta ius imponendi satisfactionem possidet. Verum non solum potest satisfactionem sacramentalem imponere, sed etiam debet. Adest obligatio talem satisfactionem iniungendi. Nonnulli theologi⁵⁾ hanc quoque thesim de fide credendam esse docent, dum sententia communis⁶⁾ dicit, thesim esse certam theologorum doctrinam.

¹⁾ Denzinger 594.

²⁾ Sess. 14 cap. 5. Denzinger 779.

³⁾ Can. 9. Denzinger 797. ⁴⁾ Pohle l. c. 551.

⁵⁾ Katschthaler l. c. 652.

⁶⁾ S. Alph. l. 6 n. 508. Oswald II 155. Noldin 347. Mutz p. 97.

Primo **thesim probabimus** ex S. Scriptura, ex traditione et ex ratione theologica, dein gravitatem huius obligationis inquiremus et demum de exceptionibus loquemur.

Probatur thesis ex *S. Scriptura*. Quoad argumentum scripturisticum cum Pesch¹⁾ dicendum est: „Licet Christus expressis verbis non dixerit sacerdotes in sacramento poenitentiae debere satisfactiones imponere, nihilominus censendus est hoc voluisse. Nam instituit sacramentum poenitentiae per modum iudicii. Cum igitur ex una parte constet in hoc iudicio Deum non semper remittere omnem reatum poenae, et cum ex altera parte omnis iudex reo, qui alicui poenae obnoxius factus est, solutionem huius poenae imponere debeat, rationabiliter concludimus Christum voluisse, ut etiam confessarii solutionem poenae gravitati criminum respondentis imponerent. Potestatem iniungendi tales poenas contineri illis verbis: Quaecumque ligaveritis . . . non potest rationabiliter negari. Deinde vero sacramentum poenitentiae institutum est ad delenda peccata. Atqui peccata non perfecte delentur remissione solius culpa, quae remissio absolutione obtinetur. Ergo supponendum est Christum voluisse, ut ad delendum reatum poenae satisfactiones imponerentur. Porro Christus sine dubio noluit, ut hoc sacramentum esset incitamentum ad peccandum, sed potius, ut esset medicina peccatorum. Ergo voluit, ut peccatorum remissio perfecta in hoc sacramento non obtineatur sine poena. Nam poena a culpa praeservat, quia non facile homo ad peccata redit, ex quo poenam expertus est. Unde secundum philosophum poenae medicinae sunt (S. Thomas suppl. qu. 15 a. 1). Hinc est, quod confessarius poenas convenientes imponere debet, i. e. tales, quae oppositae sint et medeantur peccatis commissis.“

Probatur ex *conciliis*²⁾. Debitam satisfactionem a sacerdote poenitentibus imponi debere, docuerunt concilium laodicense (anno 372 can. 2), concilium carthaginense (anno 397 can. 31); concilium trullanum (anno 692 can.

¹⁾ L. cit. p. 101 s.

²⁾ Confer Pesch l. c. 102.

102), concilium turonense (anno 813 can. 22), concilium wormatiense (anno 868 can. 25), concilium florentinum (Denz. n. 594), tandem concilium Tridentinum (sess. 14 c. 8). Citamus huius concilii declarationem, quia summi momenti pro praxi confessoriorum est. Dicit: „Debent ergo sacerdotes Domini, quantum spiritus et prudentia suggesserit, pro qualitate criminum et poenitentium facultate, salutare et convenientes satisfactiones iniungere, ne, si forte peccatis conniveant et indulgentius cum poenitentibus agant, levissima quaedam opera pro gravissimis delictis iniungendo, alienorum peccatorum participes efficiantur. Habeant autem prae oculis, ut satisfactio, quam imponunt, non sit tantum ad novae vitae custodiam et infirmitatis medicamentum, sed etiam ad praeteritorum peccatorum vindictam et castigationem: nam claves sacerdotum non ad solvendum duntaxat, sed et ad ligandum concessas (Mt 16, 19; 18, 18; Jo 20, 23) etiam antiqui Patres et credunt et docent“¹⁾. Persuasum igitur est concilio Tridentino, impositionem satisfactionis sacramentalis non solum consilium esse, quod exsequi vel negligere licet, sed vere obligationem pro sacerdote confessario.

Probatur item thesis nostra ex *praxi antiquissima* in Ecclesia ubique vigente, qua confessarii semper satisfactionem sacramentalem iniungere solebant. Quae praxis effecit, ut a Sanctis Patribus, e. g. ab Athanasio et Basilio litterae canonicae scriptae sint et ut postea canones poenitentiales et libri poenitentiales in usum confessoriorum editi sint²⁾.

Probatur etiam ex *ratione theologica*³⁾. Iam supra in argumento scripturistico tales rationes theologicas ex libro a Pesch edito transscripsimus. Hic alias indigitare liceat. Obligatio satisfactionem imponendi consequitur ex muneribus, quibus sacerdos qua confessarius fungitur. Praeprimis

¹⁾ Denz. n. 783. Confer cap. 15 supra citatum.

²⁾ Pesch l. c. 102.

³⁾ S. Alphons. l. 6 n. 508. De Augustinis l. c. 276. Noldin 347. Hilar. de sacr. 281. Pohle 551. Oswald II 155. Mutz 97. Katschthaler l. c. 656. Migne l. c. 587. Tanquerey p. 265.

est minister sacramenti; et qua talis curare debet, ut administratio sacramenti perfecte fiat, id est ut non solum omnia ad essentiam sacramenti pertinentia fiant, sed etiam omnia ad integritatem sacramenti spectantia. Atqui satisfactio sacramentalis in voto est pars essentialis et satisfactio in re est pars integrans sacramenti poenitentiae. Confessarius ergo in quantum possibile est ut integritas sacramenti perficiatur curare debet iniungendo satisfactionem sacramentalem. — Confessarius etiam poenitentium pater spiritualis dicitur et est: tanquam pater sine dubio filios iuvare debet, ut quam citius poenae temporales remisso peccato remanentes tollantur vel mitigentur. Quod consequetur satisfactionem sacramentalem iniungendo¹⁾. — A nonnullis theologis haec profertur ratio. Magnum discrimen est inter eos qui per baptismum regenerantur, et inter eos, qui post baptismum peccaverunt et per poenitentiam Deo reconciliantur. Regeneratio baptizandi sine magno dolore nascitur accidit: aegroto autem sanitas nequaquam reddi solet, nisi remedia laboriosa et ingrata adhibeat, praesertim si lethali laboret morbo. Sic nec is, qui, postquam adoptionem filiorum Dei, Dei amicitiam et innumera divinae bonitatis beneficia accepit, peccando pactum cum Deo initum impie violavit, veniam meretur a Deo accipere eadem facilitate ac is, qui sacramentum baptismi adhuc non receperat et Dei mandata servaturum se esse non sponderat. Ergo peccatori poenitenti satisfactio sacramentalis vel poenitentia salutaris iniungenda est²⁾.

Eandem rationem affert concilium Tridentinum³⁾: „Sane et divinae iustitiae ratio exigere videtur, ut aliter ab eo in gratiam recipiantur, qui ante baptismum per ignorantiam deliquerint, aliter vero, qui semel a peccati et daemonis servitute liberati, et accepto Spiritus sancti dono, scientes templum Dei violare et Spiritum sanctum contristare non formidaverunt. Et divinam clementiam docet, ne ita nobis

¹⁾ Mutz l. c. 98. — Hilar. l. c. 281. Seelsorger l. c. p. 101.

²⁾ De Augustinis l. c. 276. Pesch l. c. 102.

³⁾ Sess. 14 cap. 8. Denzinger 783.

absque ulla satisfactione peccata dimittantur, ut occasione accepta peccata leviora putantes velut iniurii et contumeliosi Spiritui sancto in graviora labamur, thesaurizantes nobis iram in die irae.“

Thesi nostra iam probata inquirendum est, **qua gravitate hoc munus imponendi satisfactionem sacramentalem confessarium obliget.** Quodsi poenitens peccatum mortale commisit, sine dubio obligatio confessarii satisfactionem iniungendi gravis est, id quod theologi communi sententia docent¹⁾. Ratio est: Sacramentum poenitentiae haud debet mutilum manere; perfectio autem sacramenti res gravis est. Insuper et poenitenti grave damnum inferretur, non iniungendo satisfactionem, quia remediis salutaribus privaretur et maiores poenae in purgatorio ipsi luendae essent. Si ergo confessarius voluntarie sine causa gravi poenitentiam vel satisfactionem in hoc casu non imponeret, certo peccati mortalis reus esse iudicandus est; quodsi solum oblitus fuerit, inadvertentia a peccato excusat.

Quid autem, si poenitens haud mortalia peccata tanquam materiam necessariam declarare debet, si tantummodo de peccatis venialibus vel de peccatis mortalibus prioris temporis, quae iam dudum in sacramento poenitentiae clavium potestati subiecta et rite absoluta sunt, se accusat? Sunt nonnulli inter theologos, qui etiam in confessione materiae liberae satisfactionem a confessario sub peccato mortali imponendam esse docent et hoc argumento utuntur: Sacramentum poenitentiae semper perfici debet neque unquam imperfectum vel mutilum manere potest. Alii autem cum sententia communiore²⁾ dicunt, obligationem iniungendi satisfactionem sacramentalem esse quidem gravem ex genere suo, sed non ex toto genere suo, ideoque admittere parvitatem materiae. Quade causa defen-

¹⁾ De Lugo disp. 25 n. 49. Mutz 98. Hil. l. c. 281. Schüch 718. Göpfert III 165. Tanquerey p. 266.

²⁾ Pesch 103. Noldin 347. Lugo l. c. disp. 25 n. 50. — Seel-sorger p. 101. 104. Contra Migne 588 n. 109 s.

dunt, confessarium, qui in tali confessione materiae liberae voluntarie impositionem satisfactionis omittit, venialiter tantum peccare, quia inordinatio quidem est talis voluntaria omissio, sed minime gravis vel magni momenti.

Iam quaeritur, **num in certis circumstantiis impositio satisfactionis sacramentalis licite omitti possit**, ita ut confessario poenitentiam de industria haud iniungens minime peccet.

Respondeo, tales casus certo contingere posse. Si occasione confessionis nulla datur absolutio, quia aut deest materia confessionis aut manifeste poenitens non est dispositus, tunc per se patet, impositionem satisfactionis omitteendam esse. Sine dubio talibus poenitentibus confessarius opera aliqua bona, e. g. orationem, suadere potest, ut vel se ad s. communionem praeparent benedictione sacerdotali accepta vel ut se rite ad confitendum disponant.

Si *aegrotus*, qui iam sensibus destitutus est, absolutio condionate danda est, in articulo vel periculo mortis, haud dubium est quin impositio satisfactionis omitti possit, quia nequit advertere. Idem fere dicendum, si aegrotus post confessionem peccatorum statim sensibus destituitur; in hoc casu potest absolute a peccatis absolvi, sed iniunctio satisfactionis impossibilis evasit¹⁾.

Si autem aegrotus sensibus minime destitutus morti proximus est, tunc nonnulli dicunt etiam impossibilitatem adesse ideoque iniunctionem satisfactionis omitti posse, quia satisfactionem impositam nequit exsequi. Cum veriore sententia²⁾ autem putamus, in hoc casu aliquam levissimam poenitentiam ab aegrotis semper posse impleri, e. g. invocationem nominis Iesu, vel actum brevem caritatis in Deum vel osculum crucifixi, ideoque satisfactionem a confessario imponendam esse. Quamobrem Rituale Romanum³⁾ optime

¹⁾ S. Alphons. H. Apost. 16, 49. Hil. 284. Tanquerey 265.

²⁾ Lugo disp. 25 sect. 4. n. 7. Gotti theol. schol. de poenit. qu. 9 dub. 2, 3. Migne 588. Katschthaler 652. De Augustinis 276. Mutz 101. Schöch 718. Hilar. 281.

³⁾ Tit. 3 c. 1, 25. Seelsorger p. 101. Instruct. Eystett. p. 160.

monet: „Meminerit porro sacerdos, aegris non esse iniungendam gravem aut laboriosam poenitentiam; sed indicendam tantum illam, quam, si convaluerint, opportuno tempore peragant. Interim iuxta gravitatem morbi, aliqua oratione, aut levi satisfactione imposita et accepta absolvantur, prout opus fuerit.“

Addit de Augustinis: „si infirmus habeat sensus, exponendum illi esse, quam poenitentiam mereatur. et imponendum, ut si convaluerit, eam impleat: quo sensu intelligunt textum in cap. ab infirmis 26 q. 7 ubi subditur: A quo periculo si divinitus ereptus convaluerit, impositum sibi a sacerdote poenitentiae modum diligenter observet. Quae verba non possunt bene intelligi de poenitentia, quae postea imponatur, cum iam non liceat sacerdoti loqui de peccatis illis cum poenitente.“

Theologi alios casus proferunt, in quibus confessarius iuxta ipsorum sententiam ad iniungendam satisfactionem haud obligatur; ast non possumus assentiri. Indicare liceat tales casus. De Augustinis cum De Lugo dicit: „Secundus casus est, quando confessarius ex confessione et aliis circumstantiis, intelligit poenitentem integre satisfecisse pro poena debita . . et sufficere quod probabiliter videatur satisfecisse.“ Quam sententiam nequeo acceptare, quia suppositum nunquam contingit; nullo enim tempore intelligere valeo, num poenitens iam plene satisfecerit, quia poenam debitam non intelligere possum. id quod Deus peccato offensus solus scit.

De Lugo continuat: „Tertius casus huic similis est, quando, absque satisfactione, instat perfectae remissionis remedium: ex. gr. si instat martyrium subeundum: quod alii extendunt ad indulgentiam plenariam lucrandam, saltem quae sit moraliter certa.“ Etiam quoad hanc sententiam idem dicendum: numquam confessarius scire potest, num talem indulgentiam revera poenitens lucretur. Insuper Leo XIII. in encyclica iubilaei anno 1825 expresse docet¹⁾:

¹⁾ Confer Hilar. l. cit. 281.

non ea vis ac natura iubilaei, ut per eius indulgentiam omni solvantur homines obligatione, offensae peccatis Dei iustitiae satisfaciendi . . . nam ad sacramenti integritatem pertinet satisfactio.“

Alium casum proferunt, nimirum „quando poenitens ob suam fragilitatem nullam credatur acceptaturus poenitentiam: aliquando enim oportebit condescendere eius imbecillitati ad vitanda graviora mala.“ Verum et ipse De Augustinis ad hunc casum monet: „nunquam tamen continget, quod aliquam, levem saltem, poenitentiam non sit acceptaturus“.

Iam istum casum inquiremus, ubi poenitens *statim post absolutionem sacramentalem novum peccatum accusat*, cuius prius ante absolutionem confessarii minime meminit.

Quoad peccata venialia, quae post absolutionem de novo accusantur, nulla adest difficultas, quia in hoc casu absolutio ideoque et satisfactionis iniunctio¹⁾ haud est necessaria. Omitti ergo potest. Si autem peccatum, quod post absolutionem accusatur, mortale est, maiore involvimur difficultate. S. Alphonsus¹⁾ monet, ut de novo talis poenitens absolvatur et ideo novam iniunctionem poenitentiae salutaris accipiat. Alii autem negant, in hoc casu obligationem adesse imponendi novam satisfactionem, quia peccatum, cuius sine culpa in confessione non meminit, iam per absolutionem datam saltem indirecte dimissum est neque novum exposcit iudicium. Noldin²⁾ haec habet: „Si poenitens post absolutionem accusat novum peccatum ex oblivione omissum, necesse non est, ut confessarius novam poenitentiam imponat. Contrarium quidem alii tenent, quia opus titulo satisfactionis iam debitum nequeat imponi in poenitentiam. Verum cum haec absolutio non sit novum iudicium sacramentale, sed solum complementum prioris, necesse non est, ut nova poenitentia imponatur, sicut necesse non est, ut novus dolor eliciatur. Scilicet confessarius concedens et complens absolutionem eo ipso extendit

¹⁾ L. citato,

²⁾ L. cit. 350.

poenitentiam iam impositam etiam ad novum peccatum.“ Iuxta sententiam nostram saltem in praxi suadendum est confessario, ut novam in tali casu satisfactionem vel levem poenitenti pro hoc peccato inculpabiliter omisso imponat. Alii dicunt: si novum peccatum rationem habet ad poenitentiam impositam, alia non est imponenda, si vero rationem non habet, e. g. si quis solum venialia accusavit, et post absolutionem mortale oblitum accusat, alia poenitentia huic novo peccato correspondens est imponenda. Institutio Eystettensis ¹⁾ notat: „Si poenitens post iam acceptam absolutionem exponat novum peccatum prius inculpabiliter omissum, et a quo, cum sit de materia necessaria (ob quodvis enim veniale fieri debere non videtur) nova ipsi detur absolutio, et in praxi nova ei poenitentia aliqua imponenda est, quia novum est iudicium.“

Quodsi talis poenitens post absolutionem novum accusans peccatum homo scrupulosus est, theologi dicunt, tunc novam satisfactionem haud debere iniungi²⁾. Talem exceptionem concedentes putamus, scrupuloso ne absolutionem quidem de novo impertiendam esse ideoque satisfactionis impositionem omnino omitti debere.

---

¹⁾ Pag. 161.

²⁾ Mutz 101. Tanquerey 266.

Caput tertium.

De circumstantiis impositionis.

Hicce solum inquirimus, quomodo et quando satisfactio a confessario iniungenda sit.

Articulus primus.

De modo satisfactionem imponendi.

Praeprimis confessarius verbis claris et determinatis uti debet, quae omne dubium excludunt, ne post confessionem poenitens dubitet vel nesciat, qualē poenitentiam ipsi sacerdos iniunxerit. Quod praecipue erga poenitentes anxios observetur opus est, ne mente perturbentur.

Dein modo caritativo procedat. Quodsi in munere confessarii exsequendo locum patris vel pastoris boni tenet et si iuxta Rituale Romanum in administrando poenitentiae sacramento paternam caritatem adhibere debet, id praecipue in imponenda satisfactione demonstrabit. Quare omne verbum violentum et minax vitabit. Et si gravem poenitentiam iniungere debet, etiam necessitatem tales poenitentias imponendi demonstrabit vel paucis verbis utilitatem satisfactionis sacramentalis indicabit, ut poenitens libentius impositum poenitentiam acceptet et exsequatur¹⁾. In synodo Brixinensi²⁾ dioecesana monetur: „Si quando opus est poenitentias aut remedia nonnihil amarulenta praebere, poenitentes suaviter inducendi sunt, ut consiliis medici spiritualis libenter acquiescant. Absint omnino verba dura et aspera, quibus haud raro poenitentes a confessionibus perpetuo arcentur.“

¹⁾ Schüch 720.

²⁾ Anno 1900 pag. 63 s.

Iam nunc quaeritur, utrum mandatum satisfactionis per modum praecepti verbis iussionis an *per modum consilii* verbis suadentibus et invitantibus dandum sit. Suarez¹⁾ cum aliis theologis defendit, sufficere modum consilii, et rationem reddit. hunc modum sufficere, ut satisfactio sit obiectum potestatis clavium. Alii²⁾ autem hanc sententiam plane reiiciunt. dicentes. talem satisfactionem, quae tantummodo suadetur et consulitur. non esse satisfactionem impositam et iniunctam. sicuti a Concilio Tridentino postulatur: si satisfactio per modum consilii poenitenti suadeatur. poenitentem non obligari ad executionem huius poenitentiae. sed in ipsius arbitrio positam esse. utrum exsequatur necne. Quade causa S. Alphonsus³⁾ hanc opinionem Suaresii vocat omnino improbabilem et dicit: „legislator potest ferre et non ferre legem: sed. si ferat. non potest quidem eam ferre sine obligatione. cum lex debeat necessario saltem sub levi obligare.“ Quare secundum sententiam communem standum est alteri sententiae. quae dicit. satisfactionem per modum praecepti iniungendam esse. Forsan utramque sententiam coniungentes optime poscimus. ut confessarius satisfactionem verbis placidis et blandis iniungat declinando a vocibus asperis. amaris molestisque.

Articulus secundus.

De tempore satisfactionem imponendi.

Quoad tempus. quo a confessario satisfactio sacramentalis iniungenda sit. omnes theologi consentiunt. docentes. eam audita confessione et facta. prout opus fuerit. correctione ac monitione imponendam esse. antequam absolutionem a peccatis impertiatur. Dicit enim Rituale Romanum⁴⁾:

¹⁾ Disp. 28 sect. 3. n. 2.   ²⁾ De Lugo disp. 25 sect. 4 n. 54; Vasquez; Oswald II 155. Pesch 103.   ³⁾ L. 6. n. 518. — Seelsorger p. 102: Hoc modo periculum affertur. ne satisfactio ulla fiat.

⁴⁾ Tit. 3 cap. 2. Confer instruct. Eystadiens. Seelsorger 105.

„Cum igitur poenitentem absolvere voluerit, iniuncta ei prius et ab eo acceptata salutari poenitentia, primo dicit: Misereatur . . .“

Id sequi videtur etiam ex natura rei. Confessario enim persuasum esse debet, poenitentem serio se emendare et ad Deum peccatis offensum se convertere velle, antequam ad absolutionem dandam progrediatur. Hanc voluntatem autem optime poenitens probat, si satisfactionem a confessario iniungendam lubenti animo acceptat. Poenitentia ergo salutaris ante absolutionem imponenda est¹⁾.

Contingere potest, ut confessarius, praecipue si propter multitudinem poenitentiam iam labore fatigatus sit, officii sui satisfactionem sacramentalem imponendi obliviscatur et hunc defectum vel ipse absolutione data animadvertat vel de defectu per poenitentem interrogantem moneatur. Quo in casu obligatio perdurat, siquidem iudicium perdurare videtur et confessio et absolutio moraliter adhuc uniuntur: quod tunc satisfactionem sacramentalem imponat necesse est²⁾.

Quodsi autem confessarius ex oblivione prorsus nullam poenitentiam imposuerit neque poenitens in confessionali recordatus fuerit, in confessione sequente pro confessione priore satisfactio non est imponenda, quia una ex parte moralis coniunctio cum confessione iam pridem desiit et altera ex parte confessio valida esse supponenda est, quia poenitens sine dubio voluntatem satisfactionis acceptandae et exsequendae habuit, id quod ad essentiam sacramenti omnino requiritur, quamvis satisfactio in re, pars sacramenti integralis, defuerit.

¹⁾ Noldin 350. Migne p. 615. Göpfert III 165.

²⁾ Suarez disp. 38 sect. 3. Sporer-Bierbaum tom. III. pr. 3 n. 576. Noldin 350. Linzer Quartalschrift 1881, 190.

Caput quartum.

De qualitate satisfactionis.

Secundum doctrinam Concilii Tridentini, quam supra citavimus, debent sacerdotes Domini, quantum spiritus et prudentia suggesserit, pro qualitate criminum et poenitentium facultate salutare et convenientes satisfactiones iniungere¹⁾. Ideo qualitas distinguenda est respectu peccati commissi seu obiectiva et respectu peccatoris seu subiectiva. Loquimur ergo in articulo primo de qualitate satisfactionis sacramentalis respectu peccati, in articulo secundo de qualitate satisfactionis respectu personae peccantis et poenitentis, in tertio articulo de causis gravitatem poenitentiae mitigantibus vel minuentibus, in articulo quarto de praxi et doctrina sanctorum et demum in articulo quinto conclusionis loco de praxi Ecclesiae antiquis temporibus.

Articulus primus.

De qualitate satisfactionis respectu peccati.

Satisfactio iuxta Tridentinum pro qualitate criminum iniungenda est. Alias enim confessarius muneri suo iudicis et medici non satisfaceret. Si autem satisfactionem pro qualitate criminum imponere debet, respiciendum ipsi est una ex parte ad gravitatem vel magnitudinem peccati et ex altera parte ad speciem peccati.

Satisfactio *gravitati peccati* respondeat opus est; nam confessarius iudex statuitur ad aequitatem servandam. Quodsi certo constat, poenitentem tam obiective quam subiec-

---

¹⁾ Sess. 14 cap. 8. Denzinger 783.

tive grave commisisse peccatum. confessarius sub peccato gravi obligatur, gravem poenitentiam tali poenitenti imponere. Quodsi id voluntarie nolit, sine dubio mortaliter peccaret. Si autem incertum est, num peccatum poenitentis grave vel mortale fuerit, tunc obligatio gravem imponendi poenitentiam cessat. Ratio est: inter peccatum grave et inter satisfactionem levem nulla est proportio¹⁾.

Ex dictis consequenter deducimus: Quo maius et gravius peccatum poenitentis fuerit, eo gravior poenitentia per se loquendo imponenda est. Si poenitens non solum unius peccati reus est, sed plura commisit, crescit eo ipso et satisfactio imponenda. Per se patet, hoc non numerice augendum esse, ita ut qui decies mortaliter peccavit, decies maiorem poenitentiam subeat.

Hanc de gravitate satisfactionis veritatem Sancti Patres instantissime docuere. S. Cyprianus²⁾ scribit: „Quam magna deliquimus, tam granditer defleamus . . . Poenitentia crimine minor non sit.“ — S. Ambrosius³⁾ dicit: „Grande scelus grandem necessariam habet satisfactionem . . . Necessaria poenitentia quae aut aequet crimina aut excedat.“

Verum nunc quaestio exsurgit, *quantum opus requiratur*, ut satisfactionem obiective gravem constituat, ita ut confessarius obligationi suae gravem poenitentiam imponendi satisfacere dicendus sit. Theologi respondent, sine dubio opus, quod ab Ecclesia sub peccato mortali praescribitur, etiam gravem esse poenitentiam⁴⁾. Sic consen-

¹⁾ S. Alphons. l. 6 n. 516. H. Apost. 16, 55. Sporer l. c. n. 558. Mutz 100. Hil. l. c. 282. Noldin 348. Migne l. c. 590 n. 118. Sententia Pighi haec est: Poenitentia debet esse peccatis proportionata et facta distinctione inter proportionem substantialem et accidentalem (substantialis in eo consistit, ut pro peccatis mortalibus imponatur poenitentia gravis, pro venialibus levis, accidentalis consistit in eo, ut pro mortalibus gravis quidem imponatur, at quae maiori vel minori gravitate respondeat numero et gravitati peccatorum) ait: Prima proportio certe praecipitur et, nisi habeantur causae excusantes, sub gravi, altera consulitur, aut si praecipitur certe sub levi. Cfr. Pighi Cursus Theolog. Moralis de sacramentis p. 141.

²⁾ De lapsis.

³⁾ Ad virg. laps.

⁴⁾ Migne l. c. 590 n. 118. Noldin 349. Hilar. l. c. 283. Göpfert III 166. Mutz 101. Schüch 718.

tientes docent, obligationem diebus dominicis audiendi missam esse gravem et qui sine causa excusante missam neglexerit certo grave peccatum committere. Quare auditio unius missae iam qua satisfactio obiective gravis consideratur. Idem dicendum est de observatione ieiunii vel abstinentiae, de recitatione litaniarum omnium sanctorum. Similiter theologi prosequuntur, obiective sat gravem poenitentiam imponi, si poenitens obligetur ad recitandam tertiam rosarii partem, vel ad auditionem concionis, ad meditationem vel lectionem libri pii per unum quadrantem, vel ad visitandam viam crucis vel ad recipienda sacramenta. Alia opera, e. g. actus fidei, spei et caritatis vel recitatio psalmi Miserere, vel quinquies oratio dominica vel litaniae breviores, a theologis satisfactio per se loquendo levis consideratur, nisi per longius tempus repetendum sit¹⁾.

In satisfactione iniungenda confessarius **ad speciem peccatorum** respiciat opus est. Respondere enim etiam speciei peccati commissi satisfactio debet. Theologi sic Dominum nostrum Jesum Christum fecisse dicunt, iuxta verbum S. Gregorii Magni²⁾: „Sicut arte medicinae calida frigidis, frigida calidis curantur, ita Dominus noster contraria opposuit medicamenta peccatis, ut lubricis continentiam, tenacibus largitatem, iracundis mansuetudinem, elatis praeciperet humilitatem.“ Haud secus Rituale Romanum³⁾ monet: „Quare curet, quantum fieri potest, ut contrarias peccatis poenitentias iniungat, veluti avaris eleemosynas, libidinis ieiunia vel alias carnis afflictiones, superbis humilitatis officia, desidiosis devotionis studia.“ Hoc sequitur ex fine satisfactionis sacramentalis. Quia partim vindicativa partim medicinalis est, poenitens in eo puniatur, in quo peccavit, et consuetudo mala superetur actibus contrariis. Praesertim tali modo contra praedominantem passionem remedia iniungenda sunt.

¹⁾ Hilar. 283. Tanqueray 268.

²⁾ Homil. 32 in evangel.

³⁾ Tit. 3 c. 1 n. 19.

Liceat proferre, quae S. Carolus Borromaeus¹⁾ de hac materia in instructione sua scripserit: „Faciatur (confessarius), ut imposita poenitentia peccatis respondeat. Ita pro peccatis luxuriae imponantur ieiunia, vigiliae, peregrinationes, cilicii usus aliaque huiusmodi macerando corpori propria. Pro avaritiae peccato praeter debitas restitutiones eleemosynae pro cuiusque facultatibus iniungantur. Sanandae superbiae aliisque peccatis spiritualibus oratio adhibeatur, qua coram Deo vires et vigor acquiruntur, quibus his peccatis obstat. Pro negligentia rerum christianarum quas ignorant, conciones audiant et per aliquod tempus doctrinae christianae scholas (aut ecclesiae catecheses) frequentent. Indevotis et tepidis iuvabit imponere, ut ecclesias, divina officia oraturi saepius adeant multasque usurpent orationes. At vero blasphemis et sacrilega lingua in Deum et sanctos petulanter maledicis poenitentias graves et difficiles iniungant, quaeque culpa gravitati respondeant.“ . . . Et iterum idem Sanctus dicit: „Iniunget poenitentiam pro causae et personae ratione, ita ut superbis humilitatis opera, carnis voluptatem sectantibus ieiunia, abstinentiam, cilicii gestationem aliamque corporis macerationem pro peccati gravitate indicat. In oratione negligentibus, ut singulis diebus mane saltem et vespere orationi vacent, feria secunda et aliis certis diebus pro defunctis orent; certis item definitisque diebus devote visitent stationes et praecipuae devotionis ecclesias et altaria, praesertim in adventu et quadragesima. Mundi pompas, choreas aliaque opera satanae consecretantibus eam poenitentiam imponet, ut in hebdomada, mane, certis diebus sancta meditatione ubi proposita solemnem illam sponsionem quam per compadres in baptismo sancte fecerunt, redintegrent intime Deum precando. In qua precatione firmo stabilique animi proposito statuunt Christo Domino adhaerere renuntiareque iterum atque iterum saeculi pompis, operibus tenebrarum et diaboli imprimis, cui se adversarios esse professi sunt.“

---

¹⁾ De instruct. confessar. Confer Migne 594 n. 127.

Ceterum theologi affirmant remedium contra omne vitium et peccatum esse devotam orationem ideoque orationes semper satisfactionis sacramentalis loco iniungi posse¹⁾.

Quae hucusque diximus, spectant ad gravitatem et qualitatem poenitentiae obiectivam seu respectu peccati ipsius.

Articulus secundus.

De qualitate satisfactionis sacramentalis respectu personae poenitentis.

Sacrosanctum Concilium Tridentinum poscit, ut confessarius satisfactionem imponat non solum pro qualitate criminum, sed etiam pro poenitentium facultate salutarem et convenientem poenitentiam iniungat. Quade causa respicienda est non tantum gravitas et species peccati a poenitente commissi, sed insuper et persona poenitentis ipsius et hic respectus dat qualitatem satisfactionis subiectivam. In Rituali Romano dicitur: „habita ratione status, conditionis, sexus et aetatis et item dispositionis poenitentium“. Quibus verbis ista declaratio Concilii Florentini in decreto ad Armenos explicatur: „Tertia est satisfactio pro peccatis secundum arbitrium sacerdotis.“

Quodsi sacerdos in satisfactione imponenda personam poenitentis eiusque dispositionem, condicionem ceterasque circumstantias haud respiciat, sine dubio poenitentia iniuncta non esset salutaris nec conveniens neque finis satisfactionis attingi potest. Ideo Concilium Tridentinum monet, ut confessarius in poenitentiis imponendis prudenter procedat, in quantum spiritus et prudentia suggererit.

Quade causa Kuhn in *ephemeride Linzer Quartalschrift*²⁾ poscit, ut incipientes in vita spirituali mitius tractentur quam proficientes, quia illi severitate deterrentur et hi severitate confirmandi sunt. Homines anxii non sunt one-

¹⁾ Ballerini-Palmieri V. n. 322. Noldin 349.

²⁾ Jahrgang 1911 pag. 722.

randi gravi poenitentia; homines levioris ingenii poenitentia gravi docendi sunt de gravitate peccati. Homines sanguinici aliter ac phlegmatici, melancholici aliter ac choleric tractandi sunt. Qui ex infirmitate vel seductione peccavit, minore plectatur satisfactione quam qui ex malitia deliquit. Homines in saeculo viventes non sicut religiosi; infirmi, debiles et pauperes non sicut robusti et divites habeantur. Sexus femineus ob naturalem debilitatem mitius tractetur. Peccatores contriti mitius tractentur quam qui delicta enormia accusant.

Iam nunc scrutemur opus est, quando opera satisfactionis sint convenientia. Ut satisfactio conveniens dici possit, cum condicione poenitentis tam interna quam externa congruere debet. Condicionem internam constituunt animi dispositio, vigor voluntatis, eruditio intellectus, indoles, fragilitas aut malitia poenitentis. Condiciones externae sunt status et officium, aetas, sexus, sanitas aut debilitas corporis, fortuna, divitiae aut paupertas. Omnes has circumstantias confessarius prae oculis habeat opus est, ut satisfactionem poenitenti convenientem iniungat. Quodcumque cum his circumstantiis minime congruit, inepta satisfactio est neque ulli poenitenti imponenda. Quapropter illa opera inconvenientia sunt, quibus periclitantur sanitas, bona fama, perseverantia in proposito bono, sigillum confessionis, nec non illa, quae poenitenti physice vel moraliter impossibilia evaserunt, quorum executio nimiam parat molestiam¹⁾.

Recensemus singula. Periclitaretur *sanitas*, si ieiunia imponerentur pueris vel poenitentibus, qui magnos subeunt labores, vel mulieribus praegnantibus, aut si peregrinationes longas confessarius debilibus iniungeret²⁾. — *Bona fama* in periculum vocaretur, si sacerdos poenitentibus, qui eiusdem peccati rei exsistunt, eandem satisfactionem determinato loco luendam imponeret, e. g. ante altare certum aut in coemeterio.

¹⁾ Schüch 719. Noldin 352. Linzer Quartalschrift 1911, 720 ss.: 1912, 20 ss. Instruct. Eystettens. p. 159.

²⁾ Noldin l. cit. Hilar. l. c. 287. Tanquerey 269.

Inconvenientes poenitentiae sunt illae, quae *publice* praestandae sunt, quia facile sigillum confessionis laederetur. In rituali Romano legimus: „Pro peccatis occultis, quantumvis gravibus, manifestam poenitentiam non imponent.“ Qua in re omnes theologi consentiunt. Ast si delictum publicum fuit, quid? Hilarius noster dicit: „Si autem pro publicis peccatis publica quaedam reparatio necessaria est, ea pro sacramentali poenitentia iniungi potest; num vero expediat et quatenus, confessarii prudentiae relinquitur.“ Alii dicunt, pro publicis peccatis sufficere emendationem vitae publicam, publicam receptionem sacramentorum, manifestam ecclesiarum frequentationem et missarum auditionem, ingressum in pias confraternitates vel congregationes, ubi pietatis opera exercentur, fugam occasionum peccandi¹⁾.

Magnum periculum *laedendi sigilli confessionis* afferret poenitentia gravis, quam confessarius uxori demandaret, e. g. longam peregrinationem vel ieiunium, quia in hoc casu vir sine dubio suspicaretur, ab uxore sua grande peccatum commissum esse.

Inconveniens est satisfactio, si poenitenti sacerdos *opera complura*, quae memoria tenere haud valet, imponit, vel si meditationem illis iniungit, qui meditari non didicerunt, vel si aegroto patientiam in morbo aut consuetudinario peccatori depositionem consuetudinis imponit.

Inconveniens est satisfactio, quam poenitens exsequi minime vel *aegerrime exsequi potest*, e. g. si pauperes vel subditi ad erogandas eleemosynas adiguntur vel si scrupulosi et homines anxii per longius tempus duraturam poenitentiam subire coguntur vel si liberi aut domestici ad opera statui incompatibilia, ad peregrinationes obligantur, vel si liberi ad poscendam veniam aut inimici ad deponendam inimicitiam tamquam ad satisfactionem obligantur²⁾.

¹⁾ S. Alphons. l. 6 n. 512. Prax. confessar. 13. Noldin 304. Schüch 720.

²⁾ Hilar. l. c. 287. Noldin 353. Tanqueray 270. Quoad filios-familias, qui a confessario iubentur veniam petere, Linzer Quartalschrift 1890 p. 146 narrat: Alfieri, poeta incredulus, annos septem vel

Idem dicendum est, quando christianus tepidus ad sacramenta saepe recipienda cogitur vel ad citandum quotidie rosarium Marianum. S. Carolus Borromaeus¹⁾ quoad tales inconvenientes poenitentias monet: „Ne ei qui in aliena potestate est (ut servo, filiofamilias, uxori et similibus) eam poenitentiam iniungat, qua vel praeiudicium afferatur illius iuri qui poenitentem in potestate habeat; neve eam qua vel occasio detur spiritualis ruinae vel poenitentis alteriusve peccatum detegi vel aliquod scandalum suboriri vel ipse poenitens nimium deterreri remissusve et tepidus reddi possit. Quamobrem talem imponat, qualem ab eo praestari posse iudicet. Proinde aliquando si ita expedire viderit, illum interroget an possit anve dubitet poenitentiam sibi iniunctam peragere; alioquin eam mutabit aut minuet.“

Inconveniens est satisfactio, qua *longae orationes* iis iniunguntur, qui vi status sui iam ad tales longas preces obligantur, e. g. sacerdotes et religiosi.

Inconvenienter iniungitur poenitenti, ut *voto* se ad aliquid faciendum obstringat vel in ordinem religiosum vel in sodalitatem piam ingrediatur²⁾. S. Alphonsus³⁾ scribit: „Commune est apud doctores non posse imponi in poenitentiam ingressum in religionem.“ S. Thomas⁴⁾ dicit: „Introitus in religionem cum sit voluntarius, non potest alicui iniungi; et si aliqui canones iniungere inveniuntur, magis est consilium quam praeceptum. Qualibet enim

octo habens, apud patrem ex Ordine Carmelitarum primam fecit confessionem et poenitentia ei iniuncta est, ut ante coenam a matre, pedibus ipsius provolutus, veniam delictorum peteret. Quando tempus venerat et omnes congregati erant, ne verbum quidem dicere potuit et poenitentiae executionem omisit et dehinc grande odium contra monachum illum simulque contra sacramentum conceperat. Inde initium sumpsit vita ipsius pessima. Ballerini idcirco notat: „Imprudential istius fructum haud raro hunc reperies exstitisse, ut pueri neque a confessario mutationem poenitentiae neque a parentibus sive aliis ausi veniam petere, multo minus deinde peccatum omissae poenitentiae confiteri audentes, confessionum sacrilegarum seriem inchoaverint et ad multos annos addita sacrilega communione protraxerint.“

¹⁾ De modo impon. poenit. confer Migne 596 n. 130.

²⁾ Hilar. l. c. 289.

³⁾ L. 6 n. 511.

⁴⁾ In 4 dist. 16. Migne l. c. p. 631 n. 263.

poenitentia taxata, levissima religio est maior satisfactio, in quantum homo abdicat propriam voluntatem, qua nihil est homini carius.“ Idem dicendum de *ineundo matrimonio*, quia iuxta S. Alphonsi doctrinam matrimonium omnimodam requirit libertatem. Concedendum quidem est, poenitenti in occasione proxima versanti consuli posse, ut matrimonii se vinculis innectat; sed non satisfactionis modo iubendum est.

Inconveniens poenitentia est, quando poenitenti iniungitur, ut *opera mere externa*, quae e. g. apud Graecos in usu sunt, inclinationes corporis et similia. exsequatur vel lingua terram lambat.

Hilarius noster¹⁾ cum aliis monet: „Confessarii imprudentia in eiusmodi poenitentiis potius elucet atque multorum sacrilegiorum ansa esse potest, nisi maximus delectus poenitentium habeatur. Respectu ergo poenitentis satisfactio debet esse salutaris et conveniens, quia alias non est medicina et remedium.“

Articulus tertius.

De causis gravitatem poenitentiae mitigantibus vel minuendis.

Quaestionem pro praxi summi momenti movere debemus, numquid semper pro peccato mortali gravem satisfactionem a poenitente postulare debeamus an etiam causae exsistant, ex quibus liceat in casibus, in quibus respectu peccati seu obiective gravis requiratur satisfactio, mitiorem seu leviolem poenitentiam iniungere. Quae quaestio solide solvenda est, ut tum conscientiae confessoriorum tum saluti poenitentium consulatur. Respondemus igitur:

Sine dubio exstat causa **ex parte confessarii**, nimirum si ipse partem satisfactionis per se loquendo neces-

¹⁾ L. cit. 287. Confer Lehmkühl II, n. 356.

sariae ab ipso confessario suscipiatur. Quod fieri posse ex dogmatica veritate de communione sanctorum clare potest¹⁾. Si enim fideles inter se etiam in hac vita valorem satisfactorium operum suorum communicare possunt, iam confessarius opera poenalia exercere potest eo fine, ut valor satisfactorius operum suorum in bonum poenitentis cedat. Ita in vita humana filii familias iram patris delicto unius filii excitatam placare student, maiore solertia et amore. Dicit ideo Catechismus Romanus²⁾: „Sed alia etiam communio in Ecclesia cogitanda est. Quaecumque enim pie sancteque ab uno suscipiuntur, ea ad omnes pertinent et ut illis prosint caritate quae non quaerit quae sua sunt (1 Cor. 13, 5) efficitur.“ Et alio loco³⁾ dicit: „In eo vero summa Dei bonitas et clementia maximis laudibus et gratiarum actionibus praedicanda est, quia humanae imbecillitati hoc condonavit, ut unus posset pro alio satisfacere: quod quidem huius partis poenitentiae maxime proprium est. Ut enim, quod ad contritionem et confessionem attinet, nemo pro altero dolere aut confiteri potest, ita, qui divina gratia praediti sunt, alterius nomine possunt, quae Deo debetur, persolvere. Quare fit, ut quodam pacto alter alterius onera portare (Gal. 6, 2) videatur. Nec vero de hoc cuiquam fidelium dubitandi locus relictus est, qui in apostolorum symbolo sanctorum communionem confitemur.“

Aliae causae, quae alleviationem poenitentiae suadent, **ex parte poenitentis** inveriuntur. Quandoquidem satisfactio iuxta Concilium Tridentinum salutaris et conveniens debet esse, confessarius sine dubio a severitate, quae per se necessaria esset respectu gravitatis peccati, recedere potest, quoties gravis satisfactio poenitenti non convenit.

Iure merito Pesch⁴⁾ scribit: „Valde considerata est dispositio poenitentis, num physice vel moraliter ferre possit satisfactionem condignam et, si iudicatur ferre non posse,

¹⁾ S. Thom. expos. symbol. opusc. 3. Suarez in. 3 p. disp. 48 sect. 2 n. 4. Katschthaler l. c. tom. 4 pag. 196 nota. Tanqueray 269.

²⁾ P. 1 c. 10 n. 24.

³⁾ P. 2 c. 5. n. 76.

⁴⁾ Pag. 103. Confer etiam Noldin n. 348. Tanqueray 269.

levior satisfactio imponenda est. Hoc enim sacramentum principalius est ad salutem hominum quam ad satisfaciendum iustitiae. Unde finis secundarius tantum negligendus est, quantum requiritur, ut finis primarius obtineri possit; et, nisi evidenter constet utrumque posse coniungi, semper mitior pars eligenda est. Etsi erramus modicam poenitentiam imponentes, nonne melius est, propter misericordiam rationem reddere quam propter crudelitatem? (Decret. Grat. p. 2 c. 26 qu. 7 c. 12).“ Idem iam S. Alphonsus¹⁾ scripsit: „Incumbendum est confessario, ut applicet ea remedia, quae opportuniore iudicabit pro salute poenitentis, imponendo ei eas satisfactiones quae magis convenient eius morbo, eas quas prudenter iudicabit illum fore executurum. Advertatur hoc, quod licet satisfactiones debeant respondere culpae, iuxta Tridentinum sess. 14 c. 8, quod declarat participes alienorum peccatorum eos confessarios qui levissima quaedam opera pro gravissimis delictis iniungunt, nihilominus iustis de causis potest confessarius minuire poenitentias, si nempe poenitens compunctione vehementi affectus sit aut si iubilaei aut indulgentiae plenariae curreret tempus, et praesertim si infirmitate aliqua sive corporis sive animae laboraret, et denique (ut paucis me expediam) semper, quando prudens timor exoritur, quod ipse correspondentem culpa satisfactionem non sit adimpleturus. Ita communiter docent doctores cum s. Thoma. Non negamus in Tridentino loc. cit. haberi, iniungendas esse satisfactiones pro modo culpae, sed scimus etiam ibidem subiungi eas debere esse pro poenitentium facultate salutes et convenientes. Salutes, nimirum saluti poenitentium utiles, et convenientes, correspondentes, nempe non solum culpae, sed etiam viribus poenitentis. Unde fit, non esse salutes nec convenientes eas, quibus vires poenitentis spectata spiritus debilitate non sunt pares; tunc enim illis essent venenum potius quam remedium. Et in

¹⁾ Prax. confessor. c. 1 n. 11. Confer etiam Migne l. cit. p. 954. Linzer Quartalschrift 1882 p. 465 ss.

hoc sacramento potius intenditur vitae moderatio quam omnimoda satisfactio.“

Ex his sat clare patet satisfactiones, quae iustis de causis loco gravium leves imponuntur, minime contradicere decreto Tridentino, immo optime congruere.

Iam singulos et varios indigitamus casus, in quibus iusta mitigandi poenitentiam causa adest. Quando poenitens *morbo affectus* decumbit et gravis satisfactio difficulter ab eo solvi potest, convenit, ut poenitentia levis ipsi iniungatur, id quod omnes docent¹⁾.

Poenitens etiam *spiritus debilitate* laborare potest, ita ut gravem poenitentiam magna cum molestia et murmuratione acceptet vel vix ad acceptandam tam gravem satisfactionem adduci possit vel ut confessarius praevideat, poenitentem oneri gravi haud satisfacturum esse. Hisce in casibus doctores²⁾ unanimes censent, poenitenti levem solummodo poenitentiam imponendam esse. Contingere potest, ut confessarius adhibita summa diligentia et motivis variis prolatis poenitentem vix ad dispositionem sufficientem, nimirum attritionem cum proposito, perducatur. Quid, si tali poenitenti, e. g. iuveni amatori, qui aegerrime promittit, se occasionem proximam vitaturum esse, gravem imponit confessarius satisfactionem? Nonne irascitur cum proposito hanc satisfactionem non explendi? Et e confessionali peior exit quam intrat. Estne talis gravis poenitentia conveniens? Num talis confessarius decretum Tridentinum exsequitur imponendo satisfactionem, quantum spiritus et prudentia suggererit? Nonne melius est talem poenitentem virtute sacramenti poenitentiae et eucharistiae corroborare, ut maiore cum constantia in proposito perficiendo perseveret? Sane assentimur theologis³⁾, qui docent, talibus in circumstantiis levem tantum poenitentiam praescribendam et praeter levem aliud opus aliunde debitum

¹⁾ S. Thomas suppl. qu. 18 art. 4. Suarez disp. 38 sect. 4. S. Alphons l. 6 n. 509. Noldin 349. Hilar. 284.

²⁾ S. Alphons l. 6 n. 509. Tanquerey 270.

³⁾ Noldin 349. Tanquerey 270 s.

superimponendum esse, e. g. aliquas breves oratiunculas iam nunc persolvendas et insuper missam die dominica audiendam.

Idem fere dicendum est de poenitente, qui a *receptione sacramentorum deterretur*, quando a confessario gravis imponitur poenitentia¹⁾. Saepe saepius hoc accidit inter homines eruditione praestantiores, qui a confessario tali agendi modo deterriti per multos annos iam non accedunt ad recipienda sacramenta. Quibus poenitentibus sine dubio melius imponitur levis poenitentia cum monitione de receptione sacramentorum saepe facienda. Audi Caietanum²⁾ dicentem: „Debiliter . . dispositis detur satisfactio parvula et parvulus iste ignis foveatur apposita palea et non suffocetur apposis magnis lignis desuper.“ Gonetius³⁾ scribit: „Ex rationabili causa potest interdum confessarius leviolem poenitentiam iniungere . . . si sit periculum quod a confessione deterreatur aut poenitentiam iniunctam non adimpleat.“ Haud raro tales poenitentes infortunium, quod se perpeccos esse putant, aliis narrant hosque a confessione peccatorum facienda avertunt.

Praeter hos casus, in quibus debilitas corporis vel spiritus ansam et causam praebent leviolem poenitentiam iniungendi, alii inveniuntur, qui e contrario prioribus oppositi videntur. Poenitens enim in confessione peccatorum suorum magno animi dolore affectus esse potest, ut confessarius iure merito optime supponere possit, adesse in ipso veram contritionem, non solum attritionem. In hoc casu levis poenitentia sufficit, quia per contritionem saltem magna ex parte poenae temporales tolluntur⁴⁾; et sic iuxta Pesch⁵⁾ satisficit iustitiae divinae et sacramentum integrum servatur. Verumtamen in praxi in tractandis talis poenitentibus vere

¹⁾ Göpfert III 167. Mutz 101. Leo XIII. encycl. 25. dec. 1825: „Nihil ei magis cavendum est, quam ne sua culpa diffusus quisquam Dei bonitati aut sacramento reconciliationis infensus discedat.“ Linzer Quartalschrift 1882 p. 466.

²⁾ D. 15 qu. 1 n. 14.

³⁾ Manuale tr. 5 c. 7.

⁴⁾ Hilar. 284. Noldin 349. Tanqueray 271.

⁵⁾ Pesch l. c. 104.

contritis nulla adest difficultas. Experientia enim quotidiana approbat sententiam Hilarii nostri¹⁾: „Quo vehementior est contritio, eo magis ipsa poena temporalis exstinguitur. Ceterum qui ita contritus est, libentissime graviores poenitentiam sustinebit, immo et postulabit.“ In hoc casu magna opus est prudentia, quia non raro confitentes contritionem simulant et gemebunda suspiria alto pectore trahere videntur, quamvis vera contritio desit.

Item theologi docent, mitigari posse satisfactionem sacramentalem quotiescumque poenitens *alia opera pia* vel laboriosa vel forsitan sua sponte voluntarias mortificationes in se suscipit²⁾. Hoc saepe, immo fere semper contingit, quia fideles nostri in die confessionis et s. communionis magis devotioni et orationi intenti esse solent quam ceteris diebus. Saepe a dissita regione venerunt et per horam in ecclesia morantur se ad confessionem praeparantes missasque audientes. Nonnulli theologi hoc in casu suadent, ut poenitens certior fiat, poenitentiam impositam per se loquendo nimis parvam esse et insufficientem.

Multi auctores³⁾ hunc casum referentes dicunt, confessionarium satisfactionis gravitatem minuere posse, quia alia opera bona poenitentis *per orationem confessarii* ad valorem satisfactionis sacramentalis elevantur, nimirum quando dicit: „quidquid boni feceris et mali sustinueris sint tibi in remissionem peccatorum, augmentum gratiae et praemium vitae aeternae“. Codex iuris⁴⁾ de hac oratione monet: „Etsi preces, ab Ecclesia formulae absolutoriae adiunctae, ad ipsam absolutionem obtinendam non sint necessariae, nihilominus, nisi iusta de causa, ne omittantur.“ Cardinalis de Lugo⁵⁾ hanc orationem esse meram deprecationem dicit, sicut verba, quae absolutionem praecedunt: Misereatur: Indulgentiam, et negat hac oratione statim omnia opera totius vitae ad valorem satisfactionis sacramentalis evehi.

¹⁾ L. cit.
Göpfert III 166. Tanqueray 271.

⁴⁾ Can. 885.

²⁾ Lehmkühl II n. 360. Hilar. 285.

³⁾ Noldin 349.

⁵⁾ Disp. 25 sect. 4 n. 56.

Communiter autem theologi¹⁾ cum s. Thoma talem elevationem admittunt et affirmant. S. Alphonsus²⁾ docet: „Ecclesia non frustra, sed ad hoc quidem verba illa proferri praescripsit, ut omnia bona opera poenitentis, quamvis ex eius electione fiant, ad satisfactionis sacramentalis meritum eleventur. Id omne docet D. Thomas, ubi sic ait: Et haec quae praeter iniunctionem expressam (poenitens) facit, accipiunt maiorem vim expiationis culpa praeteritae ex illa generali iniunctione qua sacerdos dicit: Quidquid boni feceris etc. Et quantum ad hoc talis satisfactio est sacramentalis, in quantum virtute clavium est culpa commissae expiativa.“

Alia causa, cur satisfactionis gravitas minui possit, est *fundata spes*, hoc modo poenitentem adduci posse, ut dehinc saepius sacramenta recipiat. Quod docent Salmanticenses, S. Antoninus, De Lugo³⁾. Lacroix⁴⁾, qui a S. Alphonso vocatur „vir doctus, qui egregie tractat de sacramento poenitentiae“, dicit: „Experientia testante benignae poenitentiae plus prosunt, quam rigidae, eo quod per benignas magis alliciuntur ad sacramentum poenitentiae et eucharistiae.“ S. Alphonsus⁵⁾ monet: „Hinc probabiliter dicunt . . . quod est causa etiam satis iusta minuendi poenitentiam, ut poenitens maiori amore afficiatur erga hoc sacramentum.“

Idem observandum erga poenitentes, qui *sua sponte* de peccatis totius vitae vel maioris partis confessionem instituunt, quia talis confessio generalis magnam affert poenitentiam⁶⁾.

Denique, ut finem faciamus singulos referentes casus, a theologis⁷⁾ affirmatur, satisfactionem sacramentalem miti-

¹⁾ Pesch l. c. 110 dicit sententiam probabiliorem et communiorem. Confer Suarez disp. 38 sect. 6 n. 7.

²⁾ L. 6 n. 507. S. Thomas quodl. 3. a. 28.

³⁾ Disp. 25. n. 60. Confer Schöch 719. Tanquerey 271.

⁴⁾ Theol. mor. I. 6 p. 2 n. 1255. Linzer Quartalschrift 1882 p. 467.

⁵⁾ L. 6 n. 510.

⁶⁾ Schöch l. c. 719.

⁷⁾ Göpfert III 166. Hilar. l. c. 285. S. Thomas suppl. qu. 25 art. I ad 3. Elbel III 248. Lugo disp. 27 n. 21. Suarez d. 38 sect. 10 n. 10. Tanquerey 269.

gari posse occasione *indulgentiae plenariae vel iubilaei*, quam poenitens lucrari intendit. Iam supra monuimus iuxta declarationem Leonis XII. occasione iubilaei non omittendam esse impositionem satisfactionis; ast levior imponi potest, quia iuxta theologos poenae temporales per indulgentias auferuntur et delentur. Nonnulli theologi¹⁾ hanc mitigandi causam ad indulgentiam extraordinariam restringunt; causam cur ita restringant perspicere non valeo. Per indulgentias quascumque pars poenarum saltem solvitur. S. Alphonsus²⁾ animadvertit: „Communiter et probabilissime . . dicunt . . causa indulgentiarum bene posse a confessario poenitentiam diminui, modo aliqua imponatur, quia per eam iam integratur sacramentum et contra per indulgentias probabiliter satisfit poenae temporali de bonis communibus ecclesiae.“ In praxi haec minuendi satisfactionis magnitudinem causa summi momenti est, quia christifideles ad lucrandam indulgentiam Portiunculae et in die omnium defunctorum multa opera bona perficiunt, ideoque sine dubio satisfactio sacramentalis a confessario imponenda levior esse potest.

Ex dictis concludendum est, confessarium satisfactionem, quae pro criminum qualitate gravis esse debet, plerisque in casibus propter condicionem et circumstantias poenitentis mitigare posse. Non obstat decretum Tridentinum, ut instantissime monet S. Alphonsus³⁾: „Recte ait auctor de officiis confessarii apud Croix: Salutares . . non sunt (satisfactiones), quibus prae gravitate vix pares esse poenitentes videantur . . adeoque ut in eorum perniciem vertant. Sic etiam explicat Abelly verbum illud: salutares, id est utiles ad salutem poenitentium. Quod ut praestet confessarius, debet hoc solum ob oculos habere, ut poenitentis saluti consulat.“

Instructio Eystettensis⁴⁾ monet: „Sed caveant confessarii, ne sint nimium lenes, sive ex inani timore erga poe-

¹⁾ Noldin 350.

²⁾ L. 6 n. 510. Hom. Ap. 16, 49.

³⁾ L. 6 n. 509. Lacroix l. 1 qu. 50.

⁴⁾ Pag. 161.

nitentes in officio vel dignitate constitutos sive ex inordinato amore aut ex vana gloria, ut conservent numerum copiosum poenitentium; ne, si forte peccatis conniveant et indulgentius cum poenitentibus agant, levissima quaedam opera pro gravissimis delictis iniungendo, alienorum peccatorum participes efficiantur. Neque tamen etiam sint nimium severi ex inordinato zelo, scrupuloso animo aut ex inordinata passione, nec alligent poenitentibus onera gravia et importabilia.“

S. Bonaventura¹⁾, doctor Seraphicus, scribit: „Dicendum, quod sicut est in scientiis practicis, quae versantur circa opera quod sermo in particulari est incertus et dubius; sermo autem in universali certitudinem habet, sed cum applicatur ad singularia, incipit quodam modo habere incertitudinem, ut qui non considerat circumstantias particulares potius deviet quam seipsum rectificet; sicut patet in medicina et scientia morali. Sic intelligendum est in proposito, quod canones instruunt in generali, qualiter imponenda est poenitentia, sed descensum ad singularia relinquunt sacerdotibus discretis, qui considerent personarum circumstantias.“

Articulus quartus.

De praxi et doctrina sanctorum quoad satisfactionis iniunctionem.

Primo paululum **praxim Sanctorum** inspicimus. Huc referri potest, quod Eusebius²⁾ in historia sua ecclesiastica de S. Joanne Apostolo narrat. Iuveni illi, qui latronibus se sociaverat, dixit: „Adhuc superest tibi spes salutis. Ego pro te satisfaciam Christo. Tua causa mortem libenter excipiam, quemadmodum Dominus pro nobis mori sustinuit. Animam meam pro tua vicariam dabo.“

¹⁾ Tom. IV. p. 541.

²⁾ 3, 23. P. Gr. t. 20 col. 262. Confer Katschthaler t. 4 p. 197. De S. Francisco Xaverio confer Seelsörger p. 106.

In vita multorum Sanctorum narratur, eos poenitentibus plerumque leves iniunxisse poenitentias, ast ipsos loco poenitentium magnas subiisse mortificationes. Sic de S. Francisco Xaverio traditum est: Die quodam homo multis criminibus onustus ad eum accessit confessionem factururus; quem cum absolvisset levissima iniuncta poenitentia, ipse se flagellis cruentavit. — Sanctum Joannem Vianney¹⁾ sacerdotes collegae interrogarunt, quid de satisfactione sacramentali sentiat, quae quibusdam peccatoribus pro magnitudine criminum necnon pro debilitate voluntatis imponenda sit. Respondit: „Ego quidem leves impono poenitentias, et quod deest ipse suppleo.“ — Sanctum Clementem Mariam Hofbauer²⁾, qui iure merito apostolus Vindobonae praedicatur, narrant, mira fuisse prudentia et clementia in imponendis satisfactionibus; anem in enim ium ipsum poposcisse et a debilibus semper parum. Cardinalis Reisach refert, feminam quandam apud Sanctum peccata sua confessam esse magno cum timore, ne grandem sibi poenitentiam imponeret. Verumtamen satisfactio levis iniuncta est et cum admirata Sanctum interrogaret, cur tam levem imponeret poenitentiam, subridens respondit: „Suscipe pro poenitentia etiam, quod Deus subiunget.“ Et statim magnis dentium doloribus laborare coepit.

Et nunc **doctrinam Sanctorum** inquiramus. Joannes Hierosolymitanus Patriarcha 44.³⁾ monet: „Si fascem super humeros adolescentis, quem non potest baiulare, posueris, necesse habet ut aut fascem eiiciat aut sub pondere confringatur, sic et homini, cui grave pondus poenitentiae ponis, necesse est ut aut poenitentiam tuam reiiciat aut suscipiens, dum sufferre non potest, scandalizatus amplius peccet. Tunc si itaque erramus, modicam poenitentiam imponendo, nonne melius est propter misericordiam rationem reddere quam propter crudelitatem? Ubi pater largus est, dispensator non debet esse tenax. Si Deus benignus

¹⁾ Rieforth, Das Leben des Pfarrers von Ars I 179.

²⁾ Haringer, Leben des ehrw. Klemens Maria p. 236s.

³⁾ Hom. 43 op. imperf. in Matth. Confer Migne l. c. n. 125.

est, cur sacerdos austerus? Vis apparere sanctus? Circa vitam tuam esto austerus, circa aliorum benignus.“ — S. Joannes Chrysostomus¹⁾ dicit: „Ex ea re docemur quod non solum ad peccatorum naturam, verum etiam ad mentem habitumque poenitentium oporteat moderari poenitentiam.“

S. Thomas Aquinas²⁾ scribit: „Et quia poenae satisfactoriae infligendae medicinae sunt, sicut medicinae in arte determinatae non omnibus competunt, sed variandae sunt secundum arbitrium medici non propriam voluntatem sequentis, sed scientiam medicinae: ita poenae satisfactoriae in canonibus determinatae non competunt omnibus, sed variandae sunt secundum arbitrium sacerdotis divino instinctu regulatum. Sicut ergo medicus aliquando prudenter non dat medicinam ita efficacem, quae ad morbi curationem sufficiat, ne propter debilitatem naturae maius periculum oriatur, ita sacerdos divino instinctu motus non semper totam poenam, quae uni peccato debetur, iniungit, ne infirmus aliquis ex magnitudine poenae desperet et a poenitentia totaliter recedat.“ Et alio loco³⁾ dicit: „Tutius est imponere minorem debito quam maiorem; quia melius excusamur apud Deum propter multam misericordiam quam per nimiam severitatem . . quia talis defectus in purgatorio supplebitur.“ Item dicit⁴⁾: „Quandoque ex industria minorem poenitentiam imponens plus prodest poenitenti . . . qui forte magnitudine poenae posset a poenitentia peragenda impediri propter debilitatem virtutis in eo de novo recuperatae; et ideo negligit minus damnum ut maius evitet. Et iterum paulatim confortatus in eo divinus amor ad plura poenitentiae opera peragenda ipsum incitabit propria sponte, quam sacerdos eidem secundum quantitatem peccatorum iniungere potuisset. .“

S. Antoninus⁵⁾, qui S. Raymundi doctrinam sequitur, scribit: „Est autem satis rationabilis causa non dandi huius-

¹⁾ Hom. 4 in 2 Cor. n. 4.

²⁾ Suppl. qu. 18 art. 4.

³⁾ Opusc. 65 n. 4.

⁴⁾ In 4 dist. 20 qu. 1 a. 2. Confer

Migne l. c. n. 134.

⁵⁾ Pars 3. tit. 16 c. 20.

modi poenitentias indispositio poenitentium, etiam quia aliquando non sufficeret tempus vitae; nam (ut dicunt Raymundus et Hostensis) debet confessor dare talem poenitentiam quam credat verisimiliter illum implere: ne, ipsam violando, deterius ei contingat. Quod si magna peccata commisit, et dicit se poenitere, sed non posse aliquam duram poenitentiam agere, animet eum ad hoc confessor, ostendendo ei gravitatem peccatorum, et per consequens poenarum . . et sic tandem iniunget ei poenitentiam quam libenter suscipiat. Et si sacerdos non potest gaudere de omnimoda purgatione eius; saltem gaudeat quod liberatum a gehenna transmittit ad purgatorium. Itaque (ut inquit Hostiensis) confessor nullo modo debet permittere peccatorem desperatum recedere a se . ., sed potius imponat ei unum Pater noster vel aliud leve, et quod alia bona quae fecerit et mala quae toleraverit sint ei in poenitentia: concordat Thomas. Hoc tamen sane intellige, videlicet quia si alias ipsum poenitet et paratum dicit se facere quod debet, sed onus poenitentiae dicit non posse sufferre; tunc propter hoc, quantumcumque deliquit, non debet dimittere sine absolutione, ne desperet.“

S. Carolus Borromaeus¹⁾ haec habet: „In satisfactionibus vel poenitentiis confessarius circumspectus esse debet, ne adeo leves illae sint et faciles ut potestas clavium in contemptum veniat ipseque particeps fiat et consors aliorum peccatorum; neque nimis graves aut longae iubeantur, ut vel recusent eas exsequi vel etiam, si acceptas habent, postea tamen plene non perficiant. Idcirco . . . canones poenitentiales possint et debeant secundum prudentis et timorati confessarii arbitrium mitigari, prout poenitentis contritio, personarum qualitas diversaque condicio aliaque circumstantiae ostendent.“

S. Thomas de Villanova²⁾ sermocinatur: „Satius iudico, cum modica poenitentia animas ad purgatorium remittere,

¹⁾ Monita ad confessar. 17. edit. Migne tom. 22 pag. 1164.

²⁾ Serm. fer. 6 post dominic. Laetare.

quam propter poenitentiae rigorem damnationis periculo eas exponere. . . Sic itaque rigorem poenitentiae temperato, ut neque levitas delicti contemptum nec gravitas omittendi periculum creet. Hoc iudicio meo ita perficies, si facilem unam iniunxeris et acriorem alteram peccatori consulueris.“

Celeberrimus Gerson ¹⁾ docet: „Tutius est cum parva poenitentia, quae sponte suscipitur et verisimilius adimplebitur, ducere confessos in purgatorium, quam cum magna non implenda praecipitare in infernum.“

Concludendo hanc materiam S. Alphonsi ²⁾ memoratu dignissima verba proferimus: „Colligitur, quam imprudenter operantur quidam confessarii, qui poenitentibus imponunt satisfactiones eorum viribus impares. Quot istorum non dubitant absolvere recidivos indispositos et eos qui pariter in proxima occasione peccandi versantur, et insipienter putant eos recuperare, si gravibus poenitentiis a se oneratos dimittunt, licet praevideant illas non esse executuros: v. g. iniungunt illi qui vix semel in anno dudum confessus est, ut octavo quovis die per annum confiteatur; quindecim decadas rosarii quolibet die recitandas illi qui ne solitus quidem fuit quinque in hebdomada recitare; disciplinas, orationem mentalem illi qui nec nomen unquam audivit. Et quid hinc eveniet? Eveniet quod licet inviti acceptent quod imponitur, ut absolutionem aucupentur, nihilominus postea nihil harum executioni demandent; et credendo iterum esse in peccatum delapsos, quinimo putando (praecipue rudes) nullius momenti fuisse confessionem factam, quia poenitentiae impositae non satisfecerunt, propterea ad pristinum perditae vivendi modum redeunt: et perterriti ob poenitentiae impositae pondus a confessione horrent et ita pergunt in peccatis tabescere. Et hic est fructus qui in perniciem tot miserorum colligitur ex huiusmodi satisfactionibus, quas convenientes vocant, sed melius dicendae forent inconvenientissimae.“

¹⁾ Reg. mor. 138 p. 2 de poenit.

²⁾ Prax. confessar. c. 1 n. 12.

Ex dictis per se patet, sanctos forsán in theoria quoad poenitentias iniungendas severiores fuisse, sed in praxi summam adhibuisse clementiam erga omnes peccatores, ne conteratur quassatus calamus neve lignum fumigans exstinguatur.

Articulus quintus.

De praxi Ecclesiae antiquis temporibus.

In Catechismo Romano¹⁾ legimus: „Ut . . poenitentes suorum scelerum gravitatem magis agnoscant, operae pretium erit eis interdum significare, quae poenae quibusdam delictis ex veterum canonum praescripto, qui poenitentes vocantur, constitutae sint.“ — S. Bonaventura²⁾ autem de regulis canonum scribit: „Ad has autem regulas aspiciendo, debet unusquisque sacerdos inspicere, quales poenitentias imponat tum secundum gravitatem criminis tum secundum diversas condiciones personarum . . Haec autem omnibus non est imponenda, sed tamen insinuanda, ut recognoscant, quam gravis est culpa.“ — S. Carolus Borromeus³⁾ in monitis suis ad confessarios praecipit, ut confessarius canones de satisfactione sacramentali agentes discat, quia, licet poenitentias istas pro caritate et prudentia imminuere debeat, „tamen eas debet callere, ut possit demonstrare iis, qui gravius peccarent (quo magis scelerum suorum magnitudinem agnoscant) quanta ipsis poenitentia ex canonum regulis imponenda esset; nec vero putent, sua peccata levia esse, quia parva eis poenitentia data est, sed hoc factum esse, ne eam, quae pro culparum ratione iniungenda erat, deserant cum periculo salutis suae: . . Quando poenitentiam canonibus antiquis praescriptam non imponet, eam tamen poenitenti (interdum) significabit,

¹⁾ P. 2 c. 5 n. 79. . . .²⁾ Tom. 4 pag. 541.

³⁾ Edit. Migne tom. 22 p. 1180.

ut ad contritionem eum moveat et leviozem iniunctam poenitentiam ipse ardentius exsequatur, motus scilicet ex hominaria Ecclesiae benignitate, qua antiquioris disciplinae rigor mitigatur.“

Quadecausa pro confessariis primo aliqua de satisfactione sacramentali, prout antiquis temporibus exercebatur, dicemus et deinde nonnulla de poenitentia canonica adnectemus.

De **satisfactione sacramentali** ¹⁾ adhuc testimonia exstant in libris, quos dicunt, poenentialibus, qui tam in ecclesia graeca quam latina saeculo sexto iam adhibebantur, ubi confessariis ordo confessiones excipiendi praescriptus est. Imprimis mentio facienda est canonum poenentialium apostolorum, qui liber, saltem quoad canones, saeculo quarto conscriptus est, dein collectionis canonum a patriarcha Constantinopolitano Joanne Nesteuta seu Jeiunatore (mort. anno 595) factae. Epistolas canonicas de poenitentiis scripserunt S. Basilius Magnus, S. Gregorius Thaumaturgus, S. Gregorius Nyssenus. Anno 735 S. Egbertus, archiepiscopus Eboracensis, librum poenentialem edidit; postea multi alii variis in regionibus et temporibus sequebantur et collationes canonum perficiebant.

Referimus aliquos tantum canones a S. Carolo Borromeo collectos ²⁾. Praeceptum primum decalogi spectant sequentes: Qui auguriis et divinationibus servierit, quive incantationes diabolicas fecerit, poenitens erit annos septem. Mulier incantatrix poenitentiam aget annum vel ut alio canone habetur annos septem. — Ad secundum praeceptum pertinet: Qui periurium in Ecclesia fecerit, poenitentiam aget annos decem. — Ad tertium praeceptum: Qui opus aliquod servile die dominico festoque fecerit, poenitentiam aget tres dies in pane et aqua. Si quis ante ecclesias vel die festo salutationes fecerit, emendationem pollicitus poenitentiam aget annis tribus. Si quis in ecclesia confabuletur, dum divina

¹⁾ Praecipue sequimur Kirchenlexikon Wetzer-Welte edit. altera t. 2 p. 209 ss. Confer Katschthaler l. c. 629 s. nota. Binterim. Denkwürdigkeiten V, 3. 385 ss.

²⁾ Katschthaler l. c. 656 nota.

fiunt, poenitens erit dies decem in pane et aqua¹⁾. Qui in quadragesima ieiunium violaverit, pro uno die poenitentiam aget dies septem. — Ad quartum praeceptum spectat: Qui parentes iniuria affecerit, tres annos; qui percusserit, annos septem; qui expulerit, tamdiu poenitens, quamdiu in impietate permanserit. — Ad sextum: Presbyter, si fornicationem admiserit, sponte confessus, poenitentiam aget annos decem hoc modo: tribus mensibus a ceteris remotus pane et aqua ieiunabit, diebus autem festivis modico vino, pisciculis et legumine utetur; sacco indutus humi cubabit, die noctuque misericordiam Dei implorans. Deinde unum annum et sex menses in poenitentia ieiunioque panis et aquae explebit etc.²⁾

S. Bonaventura³⁾ animadvertit: „Sacri canones pro mortalibus peccatis graves et diuturnas poenitentias taxant, ut pro uno mortali septennium vel amplius, secundum quod gravius est; quae poena adeo gravis est, quod vix aut nunquam posset quis facere, et pauci invenirentur, qui vellent. Ideo constituerunt rectores Ecclesiae, poenitentias secundum arbitrium imponi, et de residuo relaxationes constituerunt fieri; quod et facere potuerunt, quoniam constitutio humana erat et in humana constitutione potest homo dispensare et temperare.“

Instructio Eystettensis⁴⁾ notat: „Istam Ecclesiae severitatem, quae diu etiam apud nos exercebatur, hominum tamen mores in peius vergentes non tulerunt, unde res ad maiorem levitatem est redacta, ne ex humanae naturae debilitate propter poenae magnitudinem poenitentia totaliter recedat.“

Quibus de sacramentali satisfactione dictis aliquantisper immoremur **satisfactioni seu poenitentiae canonicae**⁵⁾.

¹⁾ Idem auctor notat: „Si hodie secundum hanc praxim res gererentur, qui musicam tractant in ecclesiis, per totum annum nil nisi aquam biberent et panem manducarent.“

²⁾ Confer Migne tom. 22 p. 1182 ss.

³⁾ Tom. 4 p. 533.

⁴⁾ Pag. 158 s.

⁵⁾ Morinus comment. hist. de discipl. Migne tom. 22 p. 635—709. Hefele, Konziliengeschichte t. 1 p. 397 ss. Frank, Bußdisziplin l. 4 p.

Poenitentia canonica erat illa poenitentia, quae secundum decreta et canones pro peccatis et criminibus publicis imponebatur. Erat autem partim solemnis, si nimirum publice fiebat observatis caeremoniis in canonibus praescriptis, partim non solemnis, si hae caeremoniae deerant. Quoad historiam poenitentiarum canonicarum haec Katschthaler¹⁾ notat: „Poenitentia ab initio Ecclesiae usque ad Montani haeresim, i. e. ad annum circiter 175, brevior fuit et clementior. A Montani aevo usque ad Novatum, i. e. ad annum circiter 250, levis ac brevis quidem fuit poenitentia, si cum subsequentis aevi severitate comparatur; attamen tunc nonnihil crevit quoad modum et tempus; licet haec in specie determinata ab Ecclesia adhuc non fuerint. Post Novatianum schisma gravior ac diuturnior evasit poenitentia eique certa temporis spatia praefixa sunt, variis in classibus evolvenda; quod prius contigit in orientali quam in occidentali Ecclesia. In orientali post quartum saeculum, in occidentali vero post septimum refriguit solemnis poenitentiae disciplina. Quoad ritum huius poenitentiae solemnis ex parte poenitentium quatuor erant stationes decurrendae, nempe fletus, auditionis, substrationis et consistentiae. Fletus erat statio eorum, qui ab ingressu ecclesiae arcebantur, qui sacco induti et cinere conspersi extra portam ecclesiae genibus provoluti fideles templum ingredientibus orabant, ut apud Deum et Ecclesiam pro se intercederent. Auditio erat statio eorum, qui intra portas ecclesiae admittebantur ad audiendas ss. litteras et conciones, quibus peractis exire tenebantur cum paganis ante mysteriorum celebrationem. Substratio erat statio eorum, qui in narthece i. e. in occidentali templi parte quotidie in vespers, matulino missaque post exitum catechumenorum genuflexi precabantur, postea inclinati manuum impositionem vel potius extensionem (absque contactu) celebrantis recipiebant; deinde et ipsi exire iubebantur; praeterea etiam multis poenis ac

522. Bickell, Geschichte der Beicht, Theol. Zeitschrift, Innsbruck 1877 p. 413 s.

¹⁾ L. cit. 654 nota.

laboribus onerabantur et castigabantur. Consistentia erat statio eorum, qui cum populo fideli ad finem usque sacrificii persistere quidem, at non ss. eucharistiam percipere poterant."

Quae de poenitentia canonica sufficiant; notandum autem est, hanc non eandem esse ac poenitentiam seu satisfactionem sacramentalem, quae poenitenti peccata sua in confessione sacerdotibus manifestanti imponebatur.

Caput quintum.

De speciebus satisfactionis sacramentalis.

Primo inquirimus, qualia opera loco satisfactionis sacramentalis imponi possint, et dein usitatissimas species indigitamus.

Articulus primus.

De speciebus satisfactionis generatim.

Theologi¹⁾ communiter docent, omne opus moraliter bonum imponi posse poenitenti qua poenitentiam sacramentalem, quia omni operi bono vis satisfactiva inest et in statum sacramentalis satisfactionis elevari potest.

Per se patet hoc congruere in operibus bonis *externis* e. g. in oratione orali, peregrinatione, ecclesiarum visitatione, eleemosynis²⁾.

Ast idem dicendum quoad opera bona *interna*, e. g. meditationem, examen conscientiae, actus fidei, spei et caritatis. Verisimilius iuxta theologorum doctrinam opera interna obiectum legis esse possunt; insuper hic non exercetur potestas humana, sed divina, quae sine dubio actus internos imperare potest. Denum actus interni per acceptionem ex parte poenitentis fiunt materia sacramenti sensibilis, ergo materia valida et sufficiens³⁾. In praxi confes-

¹⁾ Hilar. l. c. 286. S. Thom. suppl. qu. 15 a. 3. S. Alphons. l. 6 n. 514. Oswald II 146.

²⁾ Migne l. c. p. 612 n. 181. Seelsorger p. 159.

³⁾ Hilar. l. c. 286. Nold. 350. Mutz 98. Tanquerey 271. Migne l. c. p. 612 n. 180.

sarius actus internos vix potest iniungere, quia plerisque difficiliore et saepe ansam anxietatum praebent. Noldin¹⁾ quoad opera externa monet: „Praeferenda sunt, quia magis laboriosa ideoque ceteris paribus magis satisfactoria sunt, tum quia, utpote in se sensibilia, sacramento quod natura sua signum sensibile est magis conveniunt.“

Instructio Eystettensis²⁾ monet: „Ordinarie quidem imponenda sunt opera externa, utpote secundum se afflictiva et poenalia; interdum tamen prudentia dictat, ut actus interni virtutum theologicarum, contritionis cum renovatione propositi et, praesertim moribundis, interna vocatio nominis Jesu etc. iniungatur.“

Quaeritur, num opus, quod *ex alio titulo debitum* est, loco satisfactionis sacramentalis iniungi possit. Per se loquendo opus poenitentiae debet esse indebitum seu supererogatorium, quia poenitens sentire debet, se ad poenitentiam obligari, ad opera duriora quam alii sodales; satisfactio enim est opus vindicativum³⁾. Attamen theologi⁴⁾ communiter docent et merito affirmant, etiam opus aliunde debitum, e. g. auditionem missae die dominica, observationem abstinentiae vel ieiunii, restitutionem ob possessionem rei alienae et ob iniustam damnificationem, recitationem officii ex parte subdiaconi, tamquam satisfactionem sacramentalem imponi posse, quia per clavium potestatem bene ad valorem sacramentalis poenitentiae elevatur. Hoc fieri potest respectu debilitatis poenitentis, ut opus aliunde debitum facilius reddatur et voluntas roboretur, aut sicut Sylvius⁵⁾ animadvertit, si advertit confessarius poenitentem non habere opportunitatem aliter faciendi. Du Jardin⁶⁾ animadvertit: „Non raro iuvabit in potiore satis-

¹⁾ L. cit. 351.

²⁾ Pag. 160. Confer Seelsorger p. 159.

³⁾ Migne l. c. 602 n. 146. Noldin 351.

⁴⁾ S. Alphons. l. 6. n. 513. Schüch 661. Göpfert III 167. Mutz 100. Hilar. 287. Noldin 351. Tanquerey l. c. 272. Pesch 108: „Ratio est, quia praeceptum neque tollit libertatem neque moralem bonitatem neque poenalitatem (Suarez disp. 37 sect. 4).“

⁵⁾ Quaest. 15 art. 1. Migne 602 n. 146.

⁶⁾ Migne tom. 22 p. 1255.

factionis partem iniungere ea opera, ad quae quis aliunde obligatur, sive ex officio communi hominis christiani, sive ex particulari status sui aut condicionis, praesertim ubi circa haec negligens fuisse deprehenditur poenitens. Sic orationi et cultui divino raro vacantibus consulto iniungetur inter cetera, ut quotidie mane et vespere statas ad Deum preces fundant, et sacrosancto missae sacrificio intersint diebus dominicis ac festivis, concioni etiam aut catechismo, necnon officiis divinis; studentibus otio indulgentibus et tempus studii negligenter traducentibus, ut quotidie plures horas determinatas studiis impendant; patribus ac matribus-familias rem familiarem male administrantibus et prolis christianae educandae nullam aut certe modicam curam gerentibus, ut citra necessitatem et debitam honestatem extra domum non vagentur, ut familiae recte administrandae ac proli christiane enutriendae diligenter navent operam; atque ut haec omnia in spiritu poenitentiae peragant, difficultatem ac molestiam quae in huiusmodi operum insueto exercitio experiuntur, divinae iustitiae offerendo in satisfactionem praeteritorum delictorum.“ Ordinarie autem non expedit eiusmodi opera debita tantum imponere, nisi gravis causa ex parte poenitentis existat¹⁾).

Notatu dignum est, quod consentientibus omnibus S. Alphonsus²⁾ dicit: „Communiter dicunt doctores, quod nisi expresse confessarius imponat opus alias praeceptum intelligitur impositum opus supererogatorium.“ Quando confessarius auditionem missae die dominica iniungeret, poenitens per se obligatur duas missas audire, unam ob praeceptum Ecclesiae, alteram ob satisfactionem sacramentalem, excepto casu, quo confessarius contrariam voluntatem habeat et exprimat³⁾. Quodsi poenitens imposito operi aliunde debito haud satisfacit, duplex committit peccatum, nimirum unum contra legem hoc opus poscentem et alterum contra

¹⁾ Hilar. 287. Elbel III 235. Sporer III 564.

²⁾ L. 6 n. 513. Göpfert III 167.

³⁾ Noldin 351. Tanquerey l. c. 272.

praeceptum confessarii vel contra virtutem poenitentiae, sicuti alii docent¹⁾.

Quaeritur, num confessarius poenitenti iniungere possit, ut *opus in se bonum omittat*? Consentiunt theologi²⁾, id fieri posse ad breve tempus, non quatenus est cessatio a bono opere, sed quatenus occasionem praebet alias exercendi virtutes, praecipue obedientiam, humilitatem, abnegationem propriae voluntatis. In praxi rarissime expedit talem omissionem poenitenti imponere³⁾.

Quaeritur, num poenitentia *conditionata* a confessario sub conditione relapsus iniuncta ad satisfactionem sacramentalem sufficiat, e. g. si confessarius homini, qui consuetudinem habet nomina sacra inaniter et in ira usurpandi, iniungit: si iterum hoc facis, tales fundas preces. Respondendum esse censeo: Si confessarius insuper poenitentiam aliam non conditionatam imponit, nulla adest difficultas⁴⁾. Si autem hoc omittit, nonnulli docent, conatum maiorem, quem poenitens vi poenitentiae conditionatae subire debet, esse satisfactionem sacramentalem; hanc poenitentiam esse revera disiunctivam: aut magno uteris conatu ad resistendum passioni et tentationi aut orabis vel ieiunabis⁵⁾. Alii⁶⁾ autem communiore sententia negant dicentes, hunc conatum non praescribi a confessario qua satisfactionem sacramentalem, et pro praxi monent, ut confessarii a tali conditionata poenitentia imponenda abstineant, quia huiusmodi poenitentiae iuxta S. Alphonsum⁷⁾ multoties felicem non habent exitum, quia faciliter in relapsu negliguntur et peccata multiplicantur.

Quaeritur, num confessarius poenitenti satisfactionem e. g. preces vel eleemosynam *in favorem animarum in pur-*

¹⁾ Hilar. 287. Tanquerey l. c. 272.

²⁾ S. Alphons. l. 6 n. 514. Sporer III 575. Lugo disp. 25 n. 65.

³⁾ Hilar. l. c. 286. Seelsorger p. 160.

⁴⁾ Tanquerey l. c. 272.

⁵⁾ Noldin 352. Ballerini-Palmieri n. 524. Génicot n. 314.

⁶⁾ S. Alphons. l. 6 n. 524. prax. confessar. 1, 13. Sporer III 560. Mutz 100. Göpfert III 166. Hilar. 287. Tanquerey l. c. 273.

⁷⁾ Prax. confessar. 1, 13.

gatorio detentarum iniungere possit. Ad quaestionem respondet Catechismus Romanus¹⁾: „Ex omni satisfactionum genere maxime convenit poenitentibus praecipere ut certis aliquot et definitis diebus orationi vacent ac pro omnibus et praesertim pro iis qui ex hac vita in Domino decesserunt preces Deo faciant.“ Quamobrem communiter theologi²⁾ docent, satisfactionem in hoc casu ex opere operantis animas in purgatorio existentes accipere, satisfactionem autem sacramentalem ex opere operato apud ipsum poenitentem remanere.

Quando confessarius poenitentiam *ad finem certum*, e. g. pro conversione peccatorum, pro salute Ecclesiae, pro moribundis, destinat, ita intelligendum est, ut valor impletorius in hunc a confessario determinatum finem deducatur, valor autem satisfactorius poenitenti contingat³⁾.

Sine dubio a confessario etiam preces, quibus *indulgentiae* ex concessione Summi Pontificis adnectuntur, loco satisfactionis sacramentalis imponi possunt⁴⁾. Nulla enim adest contradictio, si eadem preces pro poenitentia sacramentali et simul pro lucranda indulgentia funduntur. Quare et in codice iuris⁵⁾ legitur: „Opere, cui praestando quis lege aut praecepto obligatur, nequit indulgentia lucrificari, nisi in eiusdem concessione aliud expresse dicatur; qui tamen praestat opus sibi in sacramentalem poenitentiam iniunctam et indulgentiis forte ditatum, potest simul et poenitentiae satisfacere et indulgentias lucrari.“ Müller⁶⁾ monet, ut confessarius pro satisfactione preces, quas Summi Pontifices indulgentiis ditarunt, imponat, quia ita per modicam poenitentiam multae auferuntur poenae temporales. Craisson⁷⁾ notat: „Praxis communis Romae et alibi est, ut confessarii

¹⁾ L. c. n. 77.

²⁾ S. Thomas quodl. 3 a. 28. S. Alphons. l. 6 n. 514. De Lugo disp. 25 an 62. Elbel III 246. Sporer III 570. Hilar. 286. Noldin 352. Mutz 99. Instruct. Eystett. p. 160.

³⁾ Noldin 252. Mutz 100.

⁴⁾ Göpfert III 167. Noldin 351.

⁵⁾ Can. 932. Confer C. S. Indulg. 19. mart. 1841; 14 iun. 1901.

⁶⁾ L. Quartalschrift 1882 p. 468, ubi etiam multas tales preces refert.

⁷⁾ Manuale totius iuris canonici t. 3 n. 4580.

imponant suis poenitentibus preces aut alia opera, quibus adnexae sunt indulgentiae, ut sic facilius pro suis delictis satisfaciant.“ Ex dictis autem plane non consequitur, iuxta sententiam nostram, sufficere iniunctionem alicuius parvulae oratiunculae indulgentiis ditatae pro peccato gravi, quia haud aequitatem vel proportionem invenimus.

Articulus secundus.

De usitatissimis poenitentiae speciebus.

Primo sententiam S. Alphonsi¹⁾, celeberrimi missionarii, citamus: „Circa satisfactiones in particulari imponendas advertendum, satisfactionem non solum debere esse medicinalem, sed etiam culpae praeteritis satisfactoriam. Regula harum requirit, ut imponantur opera carnis coercionem pro peccatis sensualibus, eleemosynae pro peccatis avaritiae, oratio pro blasphemis etc. Sed considerandum est quid magis expediat aut magis utile sit poenitenti. Quamvis autem maxime utile sit imponere sacramentorum frequentationem, orationem mentalem et eleemosynas, nihilominus praxis habet has reddi damnosas iis qui aut nihil aut parum habuerunt horum usum. Satisfactiones utiles generatim pro omnibus hae solent esse, nimirum aggregari ad aliquam congregationem, quolibet vesperi (saltem ad tempus) actum doloris dicere et quolibet mane propositum renovare, dicendo cum S. Philippo Nerio: Domine, ne auferas hodie manus tuas a me, ne tui proditor efficiar; visitare quotidie sanctissimum sacramentum et imaginem quoque Mariae sanctissimae, ab eis perseverantiae gratiam postulando; rosarii saltem tertiam partem et ter salutationem angelicam mane et vesperi dicendo: Mater mea, adiuva me hodie, ne Deo peccem. Hanc tamen poenitentiam ter recitandi salutationem angelicam cum praedicta supplicatione

---

¹⁾ Prax. confessor. c. 1 n. 14.

ego plerumque solitus fui iniungere aut saltem consulere iis qui ea uti non solerent. Cum cubitum iverint, dicere in lecto: Nunc mihi moriendum fuisset in inferni igne; aut dicere: Veniet dies quo mihi in hoc lecto moriendum erit; iis qui legere sciunt, et potissimum ecclesiasticis, quotidie legere aliquem librum de rebus spiritualibus agentem. Monet autem S. Franciscus Salesius (instruct. confes. c. 8) non esse gravandum poenitentem multis rebus, ne confundatur et terrefiat.“

Omnia opera poenitentialia ad tres vel quatuor species reduci possunt, nempe ad orationem, ieiunium, eleemosynas, quibus additur patientia in molestiis perferendis¹⁾. Quoad patientiam dicit S. Thomas²⁾: „Quamvis illa flagella non sint omnino in potestate nostra, tamen quantum ad aliquid sunt, cum scilicet eis patienter utimur; et sic homo facit de necessitate virtutem. Unde et meritoria et satisfactoria esse possunt.“

Aptissima haec esse ad poenitentiam salutarem in confessione iniungendam unusquisque facile intelligit. Hisce enim operibus finis medicinalis et vindicativus satisfactionis comprehenditur. Finis vindicativus poscit, ut nobis ipsis aliquid de bonis animae, corporis et fortunae subtrahamus, quod fit per orationem, ieiunium et eleemosynas. Finis medicinalis poscit, ut medeamur triplici animae morbo, concupiscentiae carnis, concupiscentiae oculorum et superbiae vitae, quod iterum fit per ieiunium, eleemosynas et orationem. Insuper per haec opera omni iniuriae commissae satisfacere possumus, nimirum iniuriae in Deum per orationem, iniuriae in proximum per eleemosynas et iniuriae in nosmetipsos per ieiunium³⁾.

¹⁾ Concil. Trident. sess. 14 can. 13. Confer S. Thom. suppl. qu. 15 a. 3. Catechism. Roman. p. 2 c. 5 n. 74. Suarez d. 37 sect. 3. Heinrich 139. Hurter n. 502. Katschthaler 2 c. 649. Pohle 550. Pesch 107. Egger n. 587. Hilar. 280. Schüch 661, 720. Migne l. c. 1253.

²⁾ In 4 dist. 51 qu. 1 a. 1.

³⁾ Confer Tanquerey 273. Pohle 550. Pesch 107. Linzer Quartalschrift 1911, 720; Seelsorger p. 160. 1912, 20. Instruct. Eystett. p. 159.

Quod doctor angelicus necnon doctor seraphicus pro modo suo exponunt et probant. S. Thomas¹⁾ scribit: „Satisfactio, ut dictum est, respectum habet et ad praeteritam offensam, pro qua recompensatio fit per satisfactionem, et etiam ad futuram culpam, a qua per eam praeservamur; et quantum ad utrumque exigitur, quod satisfactio per opera poenalia fiat: recompensatio enim offensae importat adaequationem, quam oportet esse eius qui offendit, ad eum in quem offensam commissa est. Adaequatio autem in humana iustitia attenditur per subtractionem ab uno, qui plus habet iusto, et additionem ad alterum, cui subtractum est aliquid . . . satisfactio debet esse talis, per quam aliquid nobis subtrahamus ad honorem Dei; nos autem non habemus nisi tria bona, scilicet bona animae et bona corporis et bona fortunae, scilicet exteriora. Ex bonis quidem fortunae subtrahimus nobis aliquid per eleemosynam, sed ex bonis corporis per ieiunium, ex bonis autem animae non oportet quod aliquid subtrahamus nobis quantum ad essentiam vel quantum ad diminutionem ipsorum, quia per ea efficimur Deo accepti, sed per hoc quod ea submittimus Deo totaliter; et hoc fit per orationem. Competit etiam iste numerus ex parte illa, quae satisfactio peccatorum causas excidit, quia radices peccatorum tres ponuntur (1. Joan. 2), scilicet concupiscentia carnis, concupiscentia oculorum et superbia vitae: contra concupiscentiam carnis ordinatur ieiunium; contra concupiscentiam oculorum ordinatur eleemosyna; contra superbiam vitae ordinatur oratio, ut Augustinus dicit super Matthaeum. Competit etiam quantum ad hoc, quod satisfactio est peccatorum suggestionibus aditum non indulgere, quia omne peccatum vel in Deum committimus, et contra hoc ordinatur oratio; vel in proximum, et contra hoc ordinatur eleemosyna; vel in nos ipsos, et contra hoc ordinatur ieiunium.“

Doctor seraphicus, S. Bonaventura²⁾ docet: „Oratio, ieiunium et eleemosyna, accepta communiter, sunt partes

¹⁾ Suppl. qu. 15 art. 3.

²⁾ Tom. 4 p. 368.

satisfactionis, quarum distinctio et sufficientia multipliciter demonstratur. Dicendum, quod oratio et ieiunium et eleemosyna, quodlibet horum accipitur proprie, communiter et communissime. Proprie oratio est ascensus in Deum ad aliquid degustandum vel impetrandum vel exsolvendum. Communiter oratio dicitur, secundum quod comprehendit omnem actum contemplativae ad Deum relatum. Communissime, secundum quod comprehendit omnem bonum actum, secundum quod dicitur: Non cessat orare qui non cessat bene facere . . . Similiter ieiunium dicitur proprie afflictio carnis secundum gustum. Communiter, omnis carnis afflictio, quae consistit in vigiliis et flagellis et ieiuniis proprie dictis. Communissime dicitur ieiunium abstinencia ab omni mortali . . . Similiter eleemosyna dicitur proprie opus pietatis proximo impensum ad relevandam indigentiam corporalem. Communiter, omne opus pietatis proximo impensum, sive spirituale sive corporale. Communissime dicitur omne opus misericordiae, sive proximo sive sibi impensum . . . His praesuppositis, dicendum, quod secundum haec tria partes satisfactionis dicuntur, accipiuntur non communissime, non proprie, sed communiter; et tunc patet eorum distinctio et sufficientia manifeste. His praemissis dicendum, quod sufficientia et distinctio harum partium potest accipi secundum appropriationem et secundum proprietatem. Secundum appropriationem: cum enim triplex sit radix peccati, sicut dicitur primae Joannis secundo; aut concupiscentia carnis, et contra hanc est ieiunium; aut concupiscentia oculorum, et contra hanc est eleemosyna; aut superbia vitae, et contra hanc est oratio. Hoc dico secundum appropriationem, quia unumquodque horum valet contra omnes, appropriate tamen magis opponuntur, sicut dictum est . . . Per proprietatem vero sic: opus poenale aut ordinat nos ad Deum, et sic oratio; aut ad nos, et sic ieiunium, quod maceret carnem nostram; aut ad proximum, et sic eleemosyna. Et sic patet sufficientia secundum illud ad Titum secundo . . . Aliter potest accipi secundum reconciliationem;

quia per orationem Deo reconciliamur, sed sicut dicit Augustinus in sermone Domini in monte: Si vis orationem tuam volare in coelum, fac duas alas, scilicet ieiunium et elemosynam.“

Nomine *orationis*¹⁾ sequentia comprehenduntur: preces proprie dictae, oratio dominica, salutatio angelica, rosarium, officium divinum et marianum, actus fidei, spei et caritatis, preces matutinae et vespertinae, preces iaculatoriae, meditationes, actus contritionis una cum renovatione propositi. Accedunt et auditio missae, assistentia ad cultum divinum, visitatio ecclesiae, visitatio sanctissimi eucharistiae sacramenti, auditio concionis, exercitia spiritualia, via crucis, examen conscientiae, lectio librorum piorum, receptio sacramentorum saepe repetita, confessio sacramentalis statim post lapsum facienda; item invocatio Beatissimae Virginis

¹⁾ Confer Tanquerey 274. Konferenzblatt Brixen 1909 p. 34. 57. — Quoad *rosarium* singularem et rigorosam sententiam tuetur Collet (in Migne tom. 22 p. 593 n. 126). quam citare liceat: „Nobis graviter a vero aberrare videntur, qui pro uno mortali ordinario aequam satis poenitentiam esse putant coronam quinque decadum. Enimvero in hac qua vivimus seculorum faece ordinaria sunt peccata fornicatio, mollieties, quin et pluribus in locis adulterium, blasphemia item, periurium, ebrietas, detrectatio crudelis ac pene continua etc. An vero scelera haec divisim congrue diluet coronae unius recitatio? Non credent qui leviori oculo poenitentiae naturam et scopum perspexerint. Nimirum 1. ea esse debet ratio poenitentiae, ut contraria curet contrariis, puta elemosynis avaritiam, luxuriam maceratione carnis etc. An vero lascivientem carnis superbiam egregie domabit precum aliquot recitatio? — 2. Poenitentia eo fine instituta est, ut a peccato revocet et quasi freno quodam coerceat; ergo per eam sentiri debet gravitas peccati: an porro incontinentiae vel fornicationis pondus et gravitatem persentiet quis ex coronae unius recitatione? Annon potius scelera haec ex poenitentiae levitate metiendo habebit pro peccadillis? — 3. Et is etiam est poenitentiae scopus, ut vitiosos habitus male vivendo comparatos contrariis virtutum actionibus tollat; an, amabo, fornicationis, mollietiei, blasphemiae habitum tollet coronae unius persolutio? — 4. Et is quoque eiusdem poenitentiae finis est, ut et amoveat imminentem a Deo poenam; et nos, dum satisfaciendo patimur pro peccatis nostris, Christo Jesu, qui pro peccatis nostris satisfecit, conformes efficiat; atqui neutrum praestat ea, de qua loquimur poenitentiae larva. Non primum: an enim quis decades quinque recitando dicere ausit cum Tertulliano (l. de poenit. c. 11): Deliqui in Deum et periclitor in aeternum perire. Itaque nunc pendo et maceror, ut Deum reconciliem mihi, quem delinquendo laesi. — Non secundum: sane enim unanimi sibilo exploderetur, qui e suggestu praedicaret, adulterum, fornicatorem, mollem etc. per recitationem coronae unius Christo vel mortem usque pro nobis amara quaeque perpesso conformem fieri.“

Mariae, communio spiritualis, repetitio doxologiae Gloria Patri etc., litaniae etc.

S. Carolus Borromaeus¹⁾ suadet: „Existimo prae aliis utiliora magisque proficua, ut videlicet saepissime confessionis et sacratissimae eucharistiae sacramenta usurpet: bonum probatumque sibi confessarium ordinarium deligat: concionibus et verbi divini praedicationi frequens intersit, libros pios et spirituales habeat ac legat. . . Deum saepe per orationem alloquatur, vesperi cum cubitum concedit examen conscientiae faciat, saepe quoque de morte, extremo iudicio, coelesti gloria et inferni suppliciis cogitet. sanctas imagines (uti Domini in crucem fixi et alias) et habeat et saepissime exosculetur.“

S. Bonaventura²⁾ quaerit, quae oratio sit satisfactoria, et respondet: „credo, quod omnis, quia nulla est, in qua non laborent virtutes animales; et quantum delectatur spiritus, tantum caro frequenter tabescit et virtutes animales minus sunt intentae regimini corporis“.

Nomine *ieiunii* comprehenduntur omnes actus mortificationis externae et internae: ieiunium vel abstinencia — id quod hodie vix potest imponi —, moderatio in somno, ludo, recreatione, comestione, mortificatio curiositatis, exercitium silentii, actus humilitatis et obedientiae, fidelitas in officiis, quae sine abnegatione impossibilis est³⁾. S. Bonaventura⁴⁾ quoad vim satisfactoriam dicit: „Ieiunium est opus satisfactorium, secundum quod Dominus dicit Matthaei decimo septimo: Hoc genus daemoniorum non eiicitur nisi in oratione et ieiunio; est, inquam, satisfactorium liberando a poena, cum sit poenale; et Deo est placitum, quia corporis et spiritus est reordinativum, ut corpus spiritui non repugnet contumaciter, ut spiritui subiiciatur totaliter, ut non crucietur aeternaliter, ut glorificetur aeternaliter . . . Ad illud quod obiicitur in contrarium: quod non placet Deo etc.; dicendum, quod Deo non placet afflictio carnis sive eius

¹⁾ Monita ad confessar.

²⁾ Tom. 4 p. 374.

⁴⁾ Tom. 4 p. 372.

³⁾ Tanquerrey 273.

maceratio secundum se, sed in quantum in ea punitur spiritus et in quantum talis poena procedit a poena doloris spiritualis.“

Eleemosyna intelligitur omne opus misericordiae tam corporalis quam spiritualis, ergo visitatio infirmorum, sustentatio pauperum, consolatio moestorum, vestitio nudorum, visitatio hominum in carcere detentorum; eruditio ignorantium, correctio delinquentium etc.¹⁾. Quoad eleemosynas pecuniarias maxima opus est cautione et prudentia. Monent theologi²⁾, ne stipendia pro missis celebrandis iniungantur. Rituale Romanum³⁾ haec habet: „Poenitentias pecuniarias sibi ipsis confessarii non applicent neque a poenitentibus quidquam tanquam ministerii sui praemium petant vel accipiant.“

Concilium provinciale Coloniae 1860⁴⁾ monet: „Confessarii in confessionibus audiendis missarum stipendia nec imponant in poenitentiam nec ea sponte oblata recipiant, ne turpis lucri suspicionem incurrant et pusillis scandali occasionem praebeant.“

---

¹⁾ Tanquerey 273.

²⁾ Hilar. l. c. 288. Mutz 99.

³⁾ Tit. 3 cap. 1 n. 20.

⁴⁾ Confer Linzer Quartalschrift 1912 p. 28.

Caput sextum.

De acceptatione et exsecutione satisfactionis sacramentalis.

Primo de obligatione poenitentis satisfactionem sacramentalem a confessario impositam acceptandi loquimur, deinde de obligatione poenitentis eam exsequendi, postea de tempore exsecutionis et postremo de modo exsecutionis.

Articulus primus.

De acceptatione satisfactionis sacramentalis.

Sit thesis nostra: **Poenitens tenetur poenitentiam a confessario iniunctam acceptare.**

Quoad valorem dogmaticum theologi non consentiunt. Vasquez et Victoria¹⁾ dicunt thesim esse post concilium Tridentinum de fide credendam; Lugo²⁾ vocat thesim sententiam certam, Suarez³⁾ communem et veram.

Probatur ex concilio Lateranensi IV.⁴⁾, quod promulgata lege confessionis annuae addit, obligari poenitentem „iniunctam sibi poenitentiam pro viribus adimplere.“ Accedunt rationes theologicae: Totum reconciliationis negotium⁵⁾ postulat, ut poenitens satisfactionem pro admissio peccato Deo debitam humiliter agnoscat animumque promptum habeat subeundi temporalem poenam quamcumque et qualitercumque a divina iustitia exigendam. Quodsi

¹⁾ Apud. s. Alphons. l. 6 n. 516.   ²⁾ Disp. 25 n. 68.

³⁾ Disp. 38 sect. 7 n. 2. Confer Seelsorger p. 102.

⁴⁾ Denz. n. 363.

⁵⁾ Confer Katschthaler l. c. 657 ss.

animo est refractario, non est vere ad Deum conversus ideoque iustificationis incapax sicut ille, qui voluntatem peccati deserendi non habet. — Insuper confessarius iuxta concilium Tridentinum non solum ius, sed etiam obligationem habet satisfactionem sacramentalem iniungendi; obligatio autem praecipiendi est correlativum ad obligationem obediendi. Si igitur confessarius praecipere debet, tenetur poenitens se submittere et poenitentiam acceptare. — Confessarii est curare, ut sacramentum integretur; hanc obligationem et similiter et poenitens habet, qui pro viribus integritatem poenitentiae sacramenti procurare tenetur; ergo debet partem integrantem, nimirum satisfactionem exsequendam acceptare¹⁾. Immo, cum voluntas satisfaciendi sit pars essentialis, sacramentum effectu careret, si voluntas haec in poenitente deesset.

Qualis est haec obligatio? Quotiescunque satisfactio gravis imponitur, obligatio sine dubio etiam gravis est et poenitens, qui sine causa gravi et adaequata acceptare renueret, mortaliter peccaret, quia confessarius veram in poenitentem potestatem iudicalem possidet et, si materia sufficiens adest, etiam sub gravi peccato obligare potest²⁾. Supponimus, poenitentiam a confessario impositam esse iustam et peccatis poenitentis congruere. Quodsi poenitentia manifeste iniusta vel irrationabilis a confessario imponitur, e. g. ingressus in ordinem vel poenitentia publica vel ieiunium in solo pane et aqua, talis satisfactio haud obligat, quia impossibilis est et confessarius non habet potestatem impossibilia postulandi. Si autem poenitenti nimis onerosum et grave videtur, quod confessarius iniunxit, de hac circumstantia confessarium certiores reddere debet, qui sine dubio eam mitigat; si mitigare nolit, libertatem poenitens habet aut ante absolutionem e confessionali discedendi et alium mitiorem confessarium inquirendi aut acceptata poe-

¹⁾ Migne l. c. p. 619 n. 201. Katschthaler p. 658. Du Jardin in Migne 1253 tom. 22.

²⁾ Pesch 104. Migne l. c. n. 204. Tanqueray 277.

nitentia et absolutione alium confessarium rogandi, ut poenitentiam mutet¹⁾).

Quoad difficilem, ast iustam poenitentiam monet S. Thomas²⁾: „Poenitens, cui maior condigno poenitentia iniuncta est, tenetur eam explere ex sacerdotis iniunctione, qui non solum debitum poenae considerat, sed peccato remedium adhibet.“ S. Bonaventura³⁾ item docet: „Videtur quod ille peccator, qui non vult suscipere satisfactionem condignam a sacerdote impositam, mortaliter peccat.“ Noldin⁴⁾ dicit: „Quodsi talem poenitentiam (id est condigno maiorem) implere nollet, ut licite agat, voluntatem habere debet petendi satisfactionis impositae commutationem, eamque tamen implendi, si commutationem consecutus non fuerit.“

Articulus secundus.

De obligatione poenitentiam sacramentalem exsequendi.

Quotiescumque a confessario poenitenti satisfactio sacramentalis imponitur, hic tenetur iniunctam poenitentiam explere. Quod ex argumentis supra pro obligatione acceptationis prolatis patet. Satisfactio enim in re est iuxta theologos et concilium Tridentinum⁵⁾ pars integralis sacramenti poenitentiae ideoque tam a confessario quam a poenitente curandum est, ut integritas sacramenti servetur per executionem satisfactionis impositae⁶⁾.

Quaeritur, *quam gravis haec obligatio* poenitentis sit. Generatim loquendo sententia communis docet, obligationem gravem adesse, quandocumque poenitentia gravis a confessario pro peccatis gravibus nondum rite dimissis iniungitur.

¹⁾ Tanquerey 278. Noldin 353. Pesch 104. Mutz 102. S. Alphons. i. 6 n. 516.

²⁾ In 4 dist. 20 qu. 1 art. 2.

³⁾ Tom 4. p. 399.

⁴⁾ L. cit. p. 353. Confer Lugo disp. 27 n. 77.

⁵⁾ Sess. 14. c. 2.

⁶⁾ Migne l. c. p. 621 n. 211.

Gravitas enim obligationis respondet gravitati materiae. — Si autem poenitentia levis imponitur, materia levis esse videtur et idcirco obligatio levis est, id quod S. Alphonsus¹⁾ cum aliis theologis communiter docet, nonnullis contradicentibus²⁾, qui autumant, in negotio confessionis omnia esse summi momenti et omissionem satisfactionis vel gravis vel levis semper esse gravem iniuriam sacramento poenitentiae illatam. Ast haec sententia rigorosior esse censetur. Immo fere omnes theologii contra Bonacina, Roncaglia et paucos alios³⁾, docent, pro peccatis venialibus et peccatis mortalibus, quae iam in sacramento poenitentiae per absolutionem deleta sunt, ergo pro materia confessionis libera non posse gravem poenitentiam iniungi, quia proportio servari debet inter peccatum et satisfactionem. S. Alphonsus⁴⁾ haec habet: „In hoc casu materia satisfactionis impositae non est necessaria in quantum est gravis; unde, sicut confessarius non tenebatur, imo nec poterat illam imponere sub gravi, ita nec poenitens sub gravi adimplere.“

Minime negamus, confessarium potestatem habere imponendi satisfactionem pro peccatis gravibus gravem, quae iuxta ipsius voluntatem solummodo sub levi peccato obligat. Quilibet enim legislator gravem materiam sub levi obligatione praescribere potest, sicuti theologii unanimis censent. Talis autem imponendi modus in praxi rarissime expedire videtur, nisi alia poenitentia gravior imponitur⁵⁾. S. Alphonsus⁶⁾ scribit: „Confessarius in hoc sacramento non tantum fungitur vicibus Christi; sed etiam est a Christo constitutus verus iudex et legislator, qui ex potestate sibi tradita solvit, remittendo peccata; et ligat, praecepta imponendo circa obligationem satisfactionis implendae. Unde huius obligationis gravitas oritur, non ex vi sacramenti,

¹⁾ S. Alphonsus l. 6 n. 517. Du Jardin in Migne tom. 22 p. 1256. Göpfert III 167. Mutz 102.

²⁾ Migne l. c. p. 622 n. 216. Lugo disp. 25 n. 74.

³⁾ Confer Hilar. l. c. 289.

⁴⁾ L. 6 n. 517.

⁵⁾ Tanquerey p. 278.

⁶⁾ L. 6 n. 518.

sed ex praecepto confessarii . . . Praefata ergo sententia deservire poterit ad hoc tantum, ut confessarius, postquam imposuit aliquam poenitentiam gravem, aliam graviolem iniungat sub levi; ut, si poenitens illam implebit, sacramentaliter satisfaciat; si vero negliget, non gravetur culpa gravi. Et sic puto recte se gerere confessarium. Cum enim, spectata poenitentis imbecillitate, possit confessarius primam tantum gravem poenitentiam imponere sub praecepto, et graviolem sub consilio praescribere; melius consulat bono poenitentis, imponendo illam graviolem sub levi, ut omnia opera iniuncta eleventur ad meritum satisfactionis sacramentalis.“ Adnotat Noldin¹⁾ haud immerito: „Etsi confessarius poenitentiam gravem sub levi imponere possit, recte tamen praesumitur gravem sub gravi et levem sub levi imponere velle, nisi ipse aliud declaret.“ Tanquerey²⁾ observat, confessarium tunc posse poenitentiam levem sub gravi peccato iniungere, si fit „pro levibus peccatis, quae ad mortalia valde disponunt, ut periculum istud removeatur; hoc autem fit non per modum satisfactionis pro peccatis, sed ad urgendam naturalem obligationem proximas occasiones vitandi.“

Obligatio mandatum satisfactionis implendi adest nonnisi in *confessione valide facta*. Si confessio invalide fiat, non exstat sacramentum, quod per satisfactionem integrandum esset. Adde quod peccata in tali confessione invalida manifestata in sequenti confessione iterum indicanda sunt et quod in hac sequenti confessione confessarius novam imponet poenitentiam³⁾. Idem fere sentiendum quoad satisfactionem impositam in confessione, in qua absolutio a peccatis non datur. Recte autem Tanquerey⁴⁾ monet: „Attamen, si confessarius medicinalem quamdam poenitentiam imponat, tanquam futurae absolutionis conditionem, perfici debet, non quidem ut pars sacramenti, sed ut praeparatio ad absolutionem. Idem dici debet, si poenitentia

¹⁾ L. cit. p. 355.

³⁾ Hilar. 290. Noldin 354.

²⁾ L. cit. p. 278.

⁴⁾ L. cit. 277 s.

praescribetur in confessione, quam absolutio non sequitur eo fine, ut minor iniungi possit tempore quo absolvitur poenitens, prout saepe fit: tunc enim implere debet ratione absolutionis non acceptae sed accipiendae.“

Iam quaestio perdifficilis oritur, nempe *num satisfactio sacramentalis loco poenitentis per alium impleri valeat*. Per se loquendo dicendum, satisfactionem sacramentalem qua partem sacramenti poenitentiae esse opus personale ab ipso poenitente persolvendum, sicut ipse et contritionem elicere et confessionem facere debet¹⁾. Quamobrem Alexander VII.²⁾ sententiam damnavit: „Poenitens propria auctoritate substituere sibi alium potest, qui loco ipsius poenitentiam impleat.“ Et in codice iuris³⁾ legitur: „Pro qualitate et numero peccatorum et conditione poenitentis salutare et convenientes satisfactiones confessarius iniungat; quas poenitens volenti animo excipere atque ipse per se debet implere.“ Iuxta rituale Romanum⁴⁾ confessarius inquirat, an impositam poenitentiam adimpleverit. — Si autem propria auctoritate alium non potest substituere, num hoc licitum est assentiente confessario? Theologi non consentiunt. Quaedecausa primo sententiam proferre liceat, quam Pesch⁵⁾ defendit: „Imprimis certum est non posse unum satisfacere pro altero, quamdiu hic alter est in statu peccati mortalis; nam manente culpa non est locus remissionis poenae . . . Ergo iustus tantum pro iusto satisfacere potest quantum ad poenam temporalem. Potest quidem iustus orationibus suis placare indignationem divinam, qua Deus vult irasci peccatori, at haec non est satisfactio, qua iustitiae divinae satisfit, sed intercessio, qua propitiatio divina impetratur. Satisfactio est opus, quod non alteri, pro quo satisfit, sed quod Deo exhibetur. Consistit autem terminative in eo, quod desinit ius divinum exigendi poenas; neque vero producit aliquid in homine, pro quo satisfactio praestatur.

¹⁾ Hilar. 291. Noldin 354. Seelsorger p. 106.

²⁾ Denz. 986.

³⁾ Can. 887.

⁴⁾ Tit. 3 n. 11.

⁵⁾ L. cit. 111. Confer Suarez disp. 38 sect. 9, qui affirmat; Lugo disp. 25 n. 82, qui negat.

Unde sicut unus alterius debita solvere vel pro eo restitutionem facere potest, ita etiam potest exhibere poenam, quam per se alter dare deberet. Nam poena nihil aliud est nisi compensatio quaedam laesi honoris; quae compensatio, cum sit finita, non excedit necessario valorem operis satisfactorii, quod iustus exhibet. Ergo per actum iusti aequitate et iustitiae satisfieri potest. Hoc constat exemplo Christi, qui pro peccatis aliorum satisfacit. Non tenetur quidem Deus satisfactionem aliorum accipere . . ., sed potest accipere, si vult. Atqui eum velle docet constans doctrina ecclesiae. Docent enim SS. Patres et concilia nos posse satisfacere pro animabus, quae sunt in purgatorio . . . Cum igitur ex conceptu satisfactionis nulla appareat repugnantia, cur communicari non possit, et ex altera parte tanta sit inter membra corporis mystici Christi unitas, ut satisfactionem communicari conveniat, censendus est Deus velle, ut revera hic caritatis actus ab uno membro erga alterum membrum fieri possit et fiat . . . His suppositis patet posse confessarium concedere, ut alius atque ipse poenitens satisfactionem iniunctam persolvat saltem quoad partem; nam aliqua satisfactio poenitentis ipsius est pars integralis sacramenti et ideo omitti non debet, et praeterea satisfactio est etiam poena medicinalis, quod esse non potest, nisi ipse poenitens satisfacit.“

Alii autem theologi¹⁾ id concedunt nonnisi quoad eleemosynas; quoad alia opera e. g. ieiunium, peregrinationes negant. — Alii²⁾ distinguunt satisfactionem poenalem et satisfactionem medicinalem et dicunt, satisfactionem poenalem per alium fieri posse, satisfactionem autem medicinalem non fieri posse, sed hanc esse debere proprium opus poenitentis, qui nusquam pravitatis habitus per pias alterius actiones emendabit. S. Bonaventura³⁾ docet: „Poena satisfactionis, non quatenus est medicinalis, sed quatenus solvit

¹⁾ S. Alphons. l. 6 n. 526. Hilar. 291. Tanquerey l. c. 280.

²⁾ Sylvius qu. 13 art. 2. Migne l. c. p. 628.

³⁾ Tom. 4, 530.

poenam, potest commutari in aliam personam. Dicendum, quod poena satisfactoria habet in se duplicem rationem sive virtutem. Poena enim talis propter duo est maxime: et propter medicamentum contra sequelas peccati et in pretium ad solvendum reatum peccati. Si igitur loquamur de ista poena, secundum quod est purgatoria sive medicinalis; cum morbus non recipiat medicinam ex poena aliena, sed propria — unde non exstinguitur concupiscentia in me, si tu ieiunas pro me — quantum ad hanc rationem poena satisfactoria nec potest nec debet commutari in aliam personam . . . Si autem loquamur de poena, secundum quod habet rationem pretii; hoc modo concedendum, quod potest commutari, quia potest unus pro alio solvere poenam. Sed haec commutatio debet fieri auctoritate sacerdotis, cuius est hic duo considerare, scilicet debitam in subditis dispositionem et debitam proportionem in poena.“ Alii¹⁾ dicunt, talem satisfactionem unius pro altero non esse vere sacramentalem, sed tantummodo deprecationem. Quodsi in poenitentiis, quae actionem realem, non personalem, requirunt, satisfactionem concedimus, poenitentia in eo sita est, quod poenitens alium quaerere debet, qui loco ipsius hanc actionem realem perficit²⁾. In praxi, si quis poenitentiam ipse praestare non valet, commutationem a confessario petat³⁾.

Poenitens, qui *ex industria culpabiliter* satisfactionem sacramentalem gravem omittit, sine dubio peccat mortaliter. Si autem partem vel circumstantiam iniunctam omittit, distinguendum est. Si agitur de parte vel circumstantia notabili vel magnam poenalitatem et molestiam continente, omissio culpabilis peccatum grave est; alias peccatum leve. Si confessarius poenitenti rosarium iniungit, et quidem coram determinata B. Mariae Virginis imagine orandum, haec circumstantia minoris momenti esse videtur; alias iudicandum est, si preces imponantur brachiis extensis fun-

¹⁾ Bartmann II 424.

²⁾ Göpfert III 167.

³⁾ Tanquerey l. c. 280.

dendae¹⁾. S. Alphonsus²⁾ scribit: Quando vero erit velne mortalis pendet ex molestia levi aut gravi quam affert circumstantia, vel per se, vel respective ad poenitentem, prout significaverit confessarius poenitentiam imponens.“

Quid dicendum, cum poenitens *ex oblivione* nescit, qualem poenitentiam sacerdos ipsi imposuerit? Certe propter hanc circumstantiam peccata iam absolutione oblata denuo non sunt confessario manifestanda. Si igitur confessarium, cui confessionem fecerat, commode adire potest et hic aliquantum poenitentiae impositae reminisci valet, tunc tenetur confessarium de satisfactione interrogare. S. Alphonsus³⁾ quoad tales dicit: „Talis poenitens teneretur utique, cum commode posset, adire confessarium suum, si putaret illum adhuc memorem esse poenitentiae quam iniunxit; tunc enim eius impletio est ei adhuc moraliter possibilis.“ — Quodsi autem adiri non potest, adimpletio satisfactionis sacramentalis impossibilis evasit ideoque obligatio cessavit. Et hoc valet, etsi oblivio sit culpabilis. S. Alphonsus⁴⁾ scribit: „Ex una parte non tenetur amplius ad poenitentiam, cum illius impletio facta sit ei impossibilis; ex altera non videtur exstare hanc obligationem repetendi confessionem, ut integretur sacramentum, cum nemo videatur teneri repetere sua peccata, semper ac ipsa directe fuerint remissa: hoc enim gravissimum esset onus.“ Si oblivio erat culpabilis, talis culpa in sequente confessione sacerdoti manifestanda est; confessarius autem repetitionem peccatorum poscere non potest. Poenitens quoque non tenetur alium adire confessarium commutationem poenitentiae rogaturus, quamvis id laudabile sit⁵⁾. — Si confessarius eandem fere semper imponere solet poenitentiam, poenitens, qui poenitentiae iniunctae oblitus est, praesumere potest, etiam in hac confessione iterum eandem satisfactionem poposcisse.

¹⁾ Tanquerey l. c. 281. Noldin 354. 356.

²⁾ L. 6 n. 517.

³⁾ L. 6 n. 520. Confer Elbel III 244. Göpfert III 168. Lugo disp. 25 n. 87. Sporer III 552. Noldin 354.

⁴⁾ L. 6 n. 520. Confer Noldin 354. Hilar. 291: „communis et forte probabilior sententia.“ Mutz 102. Linzer Quartalschrift 1881, 189; 1888, 232.

⁵⁾ Tanquerey l. c. 281.

Articulus tertius.

De tempore exsecutionis satisfactionis sacramentalis.

Quoad tempus, quo satisfactio sacramentalis a poenitente impleri debet, primo sequentem thesim statuimus: **Minime necessarium est, ut poenitentia ante absolutionem vel ante sumptionem sanctissimae eucharistiae vel ante confessionem sequentem impleatur¹⁾.**

Haec thesis certa est et probari potest ex *decisionibus Romanorum Pontificum* contra Iansenistas. Alexander VIII. die 7. dec. 1690²⁾ damnavit propositionem (16.): „Ordinem praemittendi satisfactionem absolutioni induxit non politia aut institutio ecclesiae sed ipsa Christi lex et praescriptio, natura rei id ipsum quodammodo dictante“; propositionem (17): „Per illam praxim mox absolvendi ordo poenitentiae est inversus³⁾.“ Pius VI.⁴⁾ errorem synodi pistoriensis reiecit (propositio 35): „Doctrina haec, quatenus innuit poenitentias, quae imponuntur adimplendae post absolutionem, spectandas potius esse velut supplementum pro defectibus admissis in opere nostrae reconciliationis quam ut poenitentias vere sacramentales et satisfactorias pro peccatis confessis; quasi, ut vera ratio sacramenti non nudum nomen servetur, oporteat de via ordinaria, ut actus humiliationis et poenitentiae, qui imponuntur per modum satisfactionis sacramentalis, praecedere debeant absolutionem: falsa, temeraria, communi praxi ecclesiae iniuriosa, inducens in errorem haereticali nota in Petro de Osma confixum.“ Ille Petrus de Osma iam a Sixto IV. anno 1479 ob eandem sententiam condemnatus est⁵⁾: „Non sunt absolvendi poenitentes nisi peracta prius poenitentia iis iniuncta.“ Alexander VIII. damnavit sententiam⁶⁾: „Sacrilegi sunt iudicandi, qui ius ad communionem percipiendam praetendunt,

¹⁾ De Augustinis 277. Bartmann II 424. Göpfert III 167. Hilar. 290. Noldin 356. Katschthaler l. c. 658. Pesch 113. Hurter n. 501.

²⁾ Denzinger 1173.

³⁾ Denzinger 1174.

⁴⁾ Denzinger 1398.

⁵⁾ Denzinger 614.

⁶⁾ Denzinger 1179.

antequam condignam de delictis suis poenitentiam egerint." Clemens XI.¹⁾ damnavit errores Quesnelli (87): „Modus plenus sapientia, lumine et caritate est dare animabus tempus portandi cum humilitate et sentiendi statum peccati, petendi spiritum poenitentiae et contritionis. et incipiendi ad minus satisfacere iustitiae Dei, antequam reconcilientur.“

Probari potest ex *rationibus theologicis*: Satisfactio actu exercita non pertinet ad essentiam; pars essentialis est voluntas satisfactionem sacramentalem acceptandi et exsequendi, dum poenitentiae executio est pars integralis, ita ut sacramenti essentia adesse possit data absolutione, quamvis executio satisfactionis actu non sequatur²⁾. — Praeterea omnes actus poenitentis, qui absolutionem ex parte confessarii praecedunt, characterem satisfactionis saltem inceptae prae se ferunt, nimirum examen, contritio, confessio³⁾. — Insuper poenitenti rite disposito confessarius absolutionem sine gravi et rationabili causa haud potest differre. Hoc postulat ratio iudicii, quandoquidem iudex reum statim absolvere tenetur, si dignus est qui absolvatur. Iniuria poenitenti fieret, si absolutio negaretur, immo si differretur, nisi aliquando in remedium⁴⁾. — Thesis nostra potest etiam probari ex universali Ecclesiae praxi et longaeva atque concordi consuetudine, quae iam a pluribus saeculis viget⁵⁾. Dicit autem S. Augustinus⁶⁾: „Si quid totum per urbem frequentat Ecclesia . . . quin ita faciendum sit disputare, insolentissimae insaniae est.“ S. Thomas⁷⁾ autem monet: „Consuetudo Ecclesiae semper est in omnibus aemulanda.“

Quoad **praxim Ecclesiae antiquissimae** inter doctos viros magna facta est controversia, quam aliquantisper scrutari debemus. Praeprimis distinctio inter satisfactionem

¹⁾ Denzinger 1302.

²⁾ Migne t. 22 p. 608 n. 164. Katschthaler 658.

³⁾ Migne l. cit. Pesch 113.

⁴⁾ Confer De Augustinis 279. Viva in prop. 18 ab Alexandro VIII. damната.

⁵⁾ Migne l. c. p. 604 n. 1551.

⁶⁾ Ep. 118 c. 5.

⁷⁾ 2. 2. qu. 10 art. 12.

privatam post confessionem privatam et inter satisfactionem publicam prae oculis habenda est. Quoad satisfactionem privatam nullum dubium exstat, eius executionem in confessione manifestato peccato non ante absolutionem non postulatam esse, nisi remedii loco absolutio differebatur¹⁾.

Quoad satisfactionem publicam multis in casibus executio haud ante absolutionem poscebatur. Sic tempore infirmitatis gravis communio administrabatur ea condicione, ut aegrotus, si reconvaluisset, satisfactionem perficeret. Innocentius I. ad Décentium episcopum²⁾ scribit: „Si quis aegritudinem incurrerit atque usque ad desperationem devenerit, ei est ante tempus paschae relaxandum, ne de saeculo absque communione discedat.“ Sanctus Leo Magnus ad Theodorum³⁾ scribit: „His, qui in tempore necessitatis et periculi urgentis instantia praesidium poenitentiae et mox reconciliationis implorant, nec satisfactio interdicenda est nec reconciliatio deneganda; quia misericordiae Dei nec mensuras possumus ponere, nec tempora definire, apud quem nullas patitur veniae moras vera conversio.“ Item poenitentes absque mora absolvebantur, cum periculum erat, ne propter absolutionem dilatam poenitentes ad haereticos vel schismaticos deficerent⁴⁾. Similiter cum persecutio instabat, lapsis absolutio indulgebatur ante poenitentiae expletionem⁵⁾. Quodsi hisce et similibus in casibus poenitens absolutionem recepit, priusquam publicam poenitentiam expleverit, sine dubio Ecclesiae persuasum erat, hanc absolutionem dari posse ante executionem satisfactionis.

Adde quod multi theologi⁶⁾ talem absolutionem post executionem satisfactionis publicae nonnisi caeremoniam externam fuisse censent, non tamen absolutionem sacramentalem, et quod docent, absolutionem a peccato statim

¹⁾ Pesch 116.

²⁾ Epist. 1 al. 25 c. 7. P. L. t. 20 col. 559.

³⁾ Epist. 108 n. 4.

⁴⁾ Confer S. Cyprianus ep. 55 ad Antonian. n. 15.

⁵⁾ Confer S. Cyprian. ep. 12 ad Cornelium n. 2. De Augustinis l. c. 278.

⁶⁾ De Augustinis l. c. 279. Pesch 115.

post confessionem peccati factam esse, id quod S. Bonifacius in concilio Leptinensi anno 743¹⁾ sancivit: „Curet unusquisque presbyter statim post acceptam confessionem poenitentium singulos data oratione reconciliari.“

Insuper iuremerito docent theologi: „Nihil refert praxim contrariam, iuxta quorundam opinionem, viguisse aliquando in Ecclesia antiqua; res enim haec disciplinae est adeoque mutationi subiecta uti eiusdem generis alia. Qui vero hodiernam Ecclesiae disciplinam cum antiqua comparans hodiernam improbaret, iam multis saeculis ab Ecclesia probatam, eamque antiqua commutare vellet, insolentissime insaniret. Quis enim sine nota insignis dementiae contendere ausit, hodie ex. gr. baptismum esse conferendum triplici immersione, quod olim sic conferri solitus sit, aut fideles laicos sub utraquae specie communicare debere, quia pridem sic communicare etiam ex praecepto Ecclesiae consueverunt? Sane Ecclesia moderna eadem est cum antiqua, utriusque proinde praxis et consuetudo parem obtinet auctoritatem, id est longe maximam²⁾.“ Ex dictis clare patet, executionem satisfactionis sacramentalis minime requiri ante absolutionem a confessario impertiendam, sed optime dari posse absolutionem, priusquam poenitens poenitentiam exsequatur.

Quodsi autem poenitens satisfactionem iam *ante absolutionem sacramentalem implet*, e. g. aegrotus, qui post actum contritionis statim poenitentiam adimplet vel in casu dilationis absolutionis, haec poenitentia characterem sacramentalem accipit eo momento, quo poenitenti absolutio datur, sicuti theologi³⁾ censent.

Poenitentia *tempore opportuno* adimplenda est, nimirum determinato a confessario tempore vel, si confessarius non

¹⁾ De Augustinis 279. Hurter n. 551 in nota.

²⁾ Du Jardin in Migne l. c. tom. 22 p. 1251. — De hac quaestione vide Pesch 114 ss. De Augustinis 277 ss. Heinrich 141. Rauschen l. c. 220. Frank Bußdisziplin 811. Probst, Sakramente 367. Schmitz in Katholik 1885 I 357. Hurter III 501 in nota. Palmieri de poenit. 459. Pohle 547. Katschthaler l. c. 658. Oswald II 152.

³⁾ Suarez disp. 38 sect. 8 n. 5. Lacroix l. 6 n. 1236. Hilar. 290. Noldin 355. Schüch 661.

determinaverit, quamprimum¹⁾. Poenitens, qui satisfactionem sacramentalem quidem perficit, verum non tempore statuto, vix peccat mortaliter, quia supponendum est, confessarium praecipue opus poenale postulare, non autem circumstantiam temporis. Hilarius noster²⁾ rigorosius dicit: „Unde peccat graviter, qui poenitentiam graviter obligantem ex gravi negligentia multum differt: quia per se grave est, debitum notabile diu protahere, e. g. per annum aut etiam per sex menses: non vero per unum dumtaxat mensem, modo poenitentia non sit medicinalis et modo eam in posterum adimplere possit et se non exponit periculo, ut de ea obliviscatur. Similiter non peccat graviter, qui e. g. ieiunium feriae sextae transfert in sabbatum aut qui communionem singulorum mensium ad sex alios vel octo dies procrastinat; nisi, ut iam diximus, poenitentia sit medicinalis eiusque dilatio in relapsus periculum inducat. Idem valet, si per ipsam dilationem opus ipsum notabiliter diminuat, e. g. si quis pro poenitentia post hebdomadam ad sacramenta redire iussus ad mensem differat.“ Si poenitentia tempore statuto non persoluta est, obligatio eam quamprimum peragendi manet, quia obligatio sacramenti integrandi non ad finiendam sed ad urgendam obligationem data est³⁾).

Differre poenitentiam levem numquam grave peccatum est. De gravitate dilationis non consentiunt theologi. Pesch⁴⁾ dicit: „Quae vero dilatio sit grave peccatum, difficulter dicitur, cum pendeat fere a quaestione, quanta in hac re negligentia appareat.“ Suadendum est omnibus poenitentibus, ut statim peracta confessione satisfactionem adimpleant, ne in oblivionem cadat.

---

¹⁾ Mutz 103. Noldin 355. Tanquerey 279. S. Alphons l. 6 n. 525. Göpfert III 168. Migne n. 220.

²⁾ Hil. 290. Confer Migne l. c. n. 221.

³⁾ Noldin 355. Pesch 104.

⁴⁾ Pesch 104. Confer Seelsorger p. 105.

Articulus quartus.

De modo adimplendae poenitentiae.

Certum est, satisfactionem sacramentalem eo modo perficiendam esse, quo confessarius imposuit; est enim praeceptum in conscientia obligans¹⁾. Etiam circumstantiae satisfactionis observandae sunt, sicuti iam supra iudicavimus. Negligentia gravis circa tales circumstantias molestas est peccatum mortale; si autem circumstantia neglecta non adeo molesta sit, solum leve peccatum adest²⁾.

Satisfactio praestanda est tali modo, sicuti *in Ecclesia moris* est, quia supponendum est, confessarium ita poenitentiam imponere³⁾. Preces igitur, quae iniunguntur, ore recitandae sunt, non mentaliter solum. Orationes, quae simul cum aliis alternatim recitari solent, loco satisfactionis valent, quia confessarius consentire censendus est, e. g. si rosarium per modum chori recitatur sive domi sive in ecclesia. Alii⁴⁾ contradicunt, quia sic pars poenae adimitur; verumtamen sententia communis affirmat.

Quaeritur, num poenitentia adimpleri possit *una cum alio opere*, ad quod praecepto alio obligatur poenitens, e. g. si confessarius ieiunium imponit et poenitens hoc ieiunium in die ieiunii ecclesiastici servare vult. Theologi respondent, licitum esse, dummodo opera compatibilia sint. In exemplo ieiunii verisimilius confessarius intendere videtur, ut poenitens praeter ieiunium ecclesiasticum ieiunet; proinde poenitens non potest eodem die duplici praecepto satisfacere⁵⁾.

Num *eodem tempore* poenitentiam et praeceptum ecclesiasticum adimplere potest? Si opus unum non impedit alterum, affirmative. Sic theologi⁶⁾ communiter dicunt, li-

¹⁾ Tanquerey 279. Lacroix l. 6 p. 2 n. 1280. Noldin 356.

²⁾ Oswald II 154. S. Alphons. 6 l. n. 517. Hilar. 291.

³⁾ Noldin 356. Vermeersch III 485.

⁴⁾ Navarrus manuale c. 10, 19. Migne l. c. p. 630 n. 260.

⁵⁾ Migne n. 257.

⁶⁾ Sylvius qu. 15 art. 1. Linzer Quartalschrift 1889, 981.

citum esse, preces, quae iniunctae sunt qua satisfactio salutaris, intra missam die dominica recitare, quia iuxta Sylvium haec recitatio debitam attentionem non impedit, sed iuvat.

Alia quaestio, de qua disputant auctores, haec est: Num poenitens in perficiendo opere satisfactionis *intentionem habere debet, opere suo poenitentiae adimplendae?* Num qui e. g. rosarium ex poenitentia orare debet et qui immemor poenitentiae rosarium recitat, quia talem consuetudinem habet, rosarium aliud pro satisfactione orare debet? Lugo¹⁾ cum aliis, inter quos etiam Suarez, dicunt, eo ipso, quod opus a confessario impositum et a poenitente in confessione acceptatum perficitur, ad dignitatem satisfactionis sacramentalis opus tale elevari, etsi perficiatur ex devotione et non ex obedientia erga confessarium. Alii autem cum Lacroix²⁾ postulant connexionem cum sacramento per intentionem saltem virtuale. Tanquerey³⁾ media viâ gradiens dicit: „Judicio nostro, res sic componi potest: si quis opus a confessario impositum perficit, non cogitans quidem de poenitentia persolvenda, sed tamen illud opus non ordinans in alium finem, vere poenitentiam implet, vi intentionis quam habuit satisfactionem acceptando; si vero positive hoc opus ordinat in alium finem, v. g. ad praeceptum aliquod adimplendum, poenitentia non impletur, cum poenitens positive aliquid aliud intendat; ita v. g. si rosarium imponatur ei qui quotidie illud recitat, poenitens potest arbitrio suo eligere ut primum rosarium devotionis causa, secundum autem tanquam poenitentia sacramentalis dicatur.“

Quaeritur demum, num poenitens in *statu gratiae sanctificantis* satisfactionem sacramentalem perficere debeat et, si in statu peccati mortalis eam perfecit, num eam reiterare debeat. Dicendum videtur: Qui in statu peccati mortalis est, bene opus poenale praescriptum perficere potest

¹⁾ Disp. 25 n. 34.

²⁾ N. 1286. Berardi, praxis n. 4547.

³⁾ L. cit. 281.

et hoc opere praescripto satisfacit, sicut S. Alphonsus¹⁾ dicit: „Ad implendum praeceptum satisfactionis sufficit ponere opus praecepti, licet praecepti finis non obtineatur.“ Hanc sententiam vocat communem et probabiliorem et sententiae veritas colligitur ex praxi Ecclesiae antiquae, iuxta quam a poenitente poscebatur, ut saltem partem poenitentiae ante absolutionem adimpleret, quando peccata nondum erant deleta²⁾. Quoad effectum talis poenitentiae in statu peccati mortalis peractae distinguendus est effectus ex opere operantis et ex opere operato. Ex opere operantis talis poenitentia solummodo efficit, ut peccatorem ad gratiam recipiendam melius disponat. Ex opere operato effectum sortitur, quam primum per absolutionem status gratiae adducitur, et tunc satisfactio praestita est signum sacramentale movens Deum ad poenam remittendam³⁾. S. Bonaventura⁴⁾ dicit: „Quando satisfactionis opus ab homine imponitur homini, non tenetur illud opus facere ex caritate sive in caritate, quia praeceptum; sed necesse habet in caritate facere ad hoc, quod sit emendatorium et Deo placitum. Et ideo dico, quod opere illo iniuncto completo, non tenetur illud iterare.“ Et rursum docet⁵⁾: „Probabile est, quod opera satisfactoria, facta extra caritatem, adveniente caritate, reviviscant quoad remissionem poenae, non quoad meritum vitae aeternae . . . quantum ad meritum remissionis poenae — quia non erat alius defectus, nisi quia poena non erat proportionalis — isto posito in caritate et poena facta proportionali, vivificatur quantum ad hoc et computari debent in sortem.“

Poenitentia, si in statu peccati mortalis impletur, non potest esse satisfactoria de condigno pro poena temporali superstite post dimissionem culpaе et poenae aeternae, quia condignitas satisfactionis pendet ex gratia habituali et cari-

---

¹⁾ L. cit. I. 6 n. 522. Hilar. 291. Noldin 346. Göpfert III 168. Oswald II 155. Schüch 661. Mutz 103.

²⁾ Du Jardin in Migne p. 1256.

³⁾ Suarez disp. 98 sect. 2 n. 5. Pesch 112. Vermeersch III 485.

⁴⁾ Tom. 4 p. 353.

⁵⁾ Tom. 4 p. 355.

tate, qua poenitens in statu peccati mortalis privatus est¹⁾. Iteratio satisfactionis igitur haud necessaria est. S. Alphonsus²⁾ dicit, poenitentem satisfactionem suam in statu peccati mortalis adimplentem peccare venialiter, „quia ponere obicem effectui partiali sacramenti non potest ab aliqua culpa excusari.“ Ast alii³⁾ probabilius docent, in hoc casu nullum peccatum proprium committi, quia solum poenarum remissioni obicem ponere culpa vacat.

Si poenitens in adimplenda poenitentia venialia peccata committit, haec non impediunt effectum satisfactionis et satisfactio valide facta censenda est⁴⁾.

---

¹⁾ Du Jardin, Migne l. c. pag. 1256.

²⁾ L. 6 n. 523. Hom. apost. 16, 60.

³⁾ Lugo disp. 25 n. 40. Noldin 347. Göpfert III 168. Tanquerey 280.

⁴⁾ Noldin 347. Lacroix n. 1247. Müller § 127 n. 6.

Caput septimum.

De commutatione satisfactionis sacramentalis.

Commutare satisfactionem sacramentalem est sufficere in locum poenitentiae a confessario iniunctae aliud opus poenale. Inquirendum est, num hoc fieri possit et sub quibus condicionibus.

Articulus primus.

De possibilitate commutationis.

Praeprimis hanc statuimus thesim: **Poenitenti ipsi non licet satisfactionem iniunctam commutare, ne in melius et perfectius opus quidem.**

Probatur ex *declaratione Ecclesiae*. Alexander VII.¹⁾ enim errorem profligavit Jansenistarum (n. 15): „Poenitens propria auctoritate substituere sibi alium potest, qui loco ipsius poenitentiam adimpleat.“ Ex hac declaratione videmus, Ecclesiam nullam permittere mutationem proprio Marte, si confessarius poenitentiam imposuit. — Thesis probatur ex *natura rei*²⁾. Impositio satisfactionis sacramentalis est actus iurisdictionis ecclesiasticae, et est confessarii officium, quia ipse est iudex poenitentis. Poenitens autem non est iudex; quare quoad poenitentiam nihil valet. — Insuper mutatio satisfactionis novum iudicium postulat: alias non potest opus ad dignitatem satisfactionis sacramentalis elevari. Hoc autem iudicium pertinet ad confessarium, tanquam ministrum potestatis clavium.

¹⁾ Denzinger 986.

²⁾ Suarez disp. 38 sect. 10. Lugo disp. 25 n. 95. Pesch 104. Noldin 357. Hilar. 292. Göpfert III. 169. Mutz 103. Tanquerey 275.

Thesis altera sit haec: **Satisfactio sacramentalis mutari potest a confessario iurisdictionem habente.**

Quoad illum sacerdotem, cui confessio facta est, res per se patet, quia praeceptum mutari potest ab eo, qui praeceptum dedit. Quod etiam praxi universali probatum est. Quoad alium confessarium idem dicendum est, quia nemo obligatur peccata sua eidem sacerdoti confiteri et quia alter confessarius eandem habet iurisdictionem ac prior¹⁾.

Difficultas oritur quoad illas poenitentias, quas superior ob casus reservatos imposuit. Num has inferior confessarius, cui potestas in casus reservatos deest, immutare potest? Controvertitur inter theologos. Multi sequuntur doctrinam S. Alphonsi²⁾, qui dicit, tales poenitentias a superiore propter peccatum reservatum iniunctas non ab inferiore confessario immutari posse, sed tantum ab ipso superiore, quia poenitentia accessorium ad confessionem est et accessorium sequitur principale, iudicium nimirum confessarii de peccatis: „Licet inferior hic et nunc possit novum formare iudicium super illa peccata, si rursus ei deferantur; tamen nullam ipse habet facultatem mutandi sententiam superioris in iudicio prius ab eo lato: principium enim certum est quod inferior nihil potest in legem superioris.“ Exceptionem et ipse S. Alphonsus³⁾ admittit, nempe quotiescumque consensus superioris rationabiliter praesumendus est, cum haud facile adiri possit vel poenitens nonnisi reluctanter adiret: „Probabile autem puto . . . quod secunda sententia posset locum habere si gravis accederet causa et non facilis esset accessus ad superiorem; quia tunc inferior licite posset poenitentiam commutare ex praesumptâ superioris conniventia.“

Secunda sententia, de qua S. Alphonsus loquitur, haec est, quam praecipue Vasquez⁴⁾ defendit: si peccatum re-

¹⁾ Noldin 357. Migne l. c. p. 623. Prümmer III 278.

²⁾ L. 6 n. 529. Sporer III 585. Lugo disp. 25 n. 104. Göpfert III 169. Mutz 104. Hilar. 292. Seelsorger p. 105.

³⁾ L. 6. n. 529. Noldin 358. Tanqueray 276.

⁴⁾ Qu. 94 a. 2 dub. 3 n. 9. Elbel III 242. Ballerini-Palmieri n. 532.

servatum superiori iam in confessione subiectum est hicque de eo iudicium suum tulit, omnis reservatio huius peccati cessat¹⁾ ideoque in nova confessione inferiori confessario confiteri potest ab eoque poenitentiam recipere; quade-causa etiam poenitentiam immutare potest.

Salva reverentia S. Alphonso debita huic secundae sententiae assentimur. Quae sententia certa est saltem in iis casibus, ubi iuxta codicem iuris²⁾ omnis reservatio cessat, nimirum „quoties vel legitimus superior petitam pro aliquo determinato casu absolvendi facultatem denegaverit, vel, prudenti confessarii iudicio, absolvendi facultas a legitimo superiore peti nequeat sine gravi poenitentis incommodo aut sine periculo violationis sigilli sacramentalis.“

Articulus secundus.

De condicionibus ad immutationem requisitis.

Prima condicio est **moralis connexio inter absolutionem et immutationem poenitentiae.**

Per immutationem enim opus novum, quod loco prioris imponitur, ad dignitatem satisfactionis sacramentalis elevatur, quod nonnisi in iudicio a confessario iudice fieri potest³⁾. Ex dictis sequitur, distinguendum esse inter confessarium, apud quem confessio facta est, et inter alium confessarium, qui huius poenitentis confessionem non audivit. Confessarius, cui peccator delicta sua confessus est, sine dubio poenitentiam immutare potest, statim post confessionem, antequam poenitens e confessionali exeat, quia iudicium sacramentale adhuc perdurare censetur⁴⁾. Quid vero, si poenitens extra confessionem hanc immutationem petit? S. Alphonsus⁵⁾ cum aliis tuetur sententiam nega-

---

¹⁾ Göpfert III 196.

²⁾ Can. 960.

³⁾ Noldin 358. Tanquerey 276.

⁴⁾ Tanquerey 276. Hilar. 292. Migne I. c. 625.

⁵⁾ L. 6 n. 529.

tivam, non posse poenitentiam extra confessionem immutari, quia immutatio actus est iurisdictionis in confessione seu in iudicio sacramentali exercendus et in casu iudicium non idem perdurat. Iuxta hanc sententiam novum iudicium instituat opus est et novam impartiat confessarius absolutionem simulque novam poenitentiam imponat. Lugo¹⁾ autem cum aliis defendit sententiam affirmativam, quia iudicium non est completum nisi post poenitentiae executionem: „Nam ipsa, inquit Lugo, satisfactio impleta post longum tempus integrat unum iudicium cum partibus praecedentibus; ergo quamdiu satisfactio non est posita, adhuc intelligitur iudicium illud incompletum et quasi suspensum et adhuc iudex ius habet ad urgendum pro executione sententiae; ergo adhuc poterit ex consensu poenitentis mutare vel diminuire priorem sententiam, ut melius possit executioni demandari.“ Quae sententia Lugonis iuxta Tanquerey²⁾ absque scrupulo in praxim adduci potest, quoad eos, qui nonnisi raro sacrum tribunal accedunt, cum hic non agatur de validitate sacramenti.

Si autem poenitens ab alio confessario, cui nondum peccata sua confessus est, mutationem satisfactionis petit, haec immutatio sine dubio extra confessionem fieri non potest, quia nulla intervenit confessio et ea de causa non potest iurisdictionis actus exerceri. Intra confessionem novum instituendum est iudicium et nova danda absolutio³⁾. S. Alphonsus⁴⁾ dicit: „Certum est quod alter confessarius nequit extra confessionem mutare poenitentiam, etiam iniustam, a primo impositam.“ Nullam habet potestatem sacramentalem in poenitentem nisi in poenitentiae tribunali, dum clavium potestatem exercet⁵⁾.

Secunda condicio pro immutanda satisfactione sacramentali **est cognitio sufficiens status poenitentis.**

Quodsi haec cognitio deest, non potest sacramentalis satisfactio proportionata esse et medicinalis⁶⁾. Quoties-

¹⁾ Disp. 25 n. 112. Ballerini-Palmieri V n. 318.

²⁾ L. cit. 276.

³⁾ Hilar. 293.

⁴⁾ L. 6 n. 529.

⁵⁾ Noldin 358.

⁶⁾ Tanquerey 276.

cumque igitur poenitens eundem confessarium, cui confessus est, adit commutationem petens isque saltem in confuso confessionis vel poenitentis status, quem concludit ex qualitate satisfactionis impositae, recordatur, potest immutare sine repetitione peccatorum, quorum remissionem poenitens iam adeptus est¹⁾). Nonnulli confessarii poenitentes determinatum peccatum confitentes semper eadem satisfactione castigant ideoque ex poenitentia ad peccata concludere possunt. Quotiescumque autem alium adeunt confessarium confessionis causa et immutationem satisfactionis prioris petunt, saltem hanc declarare debent, ut statum conscientiae priorem cognoscere et proportionatam satisfactionem imponere valeat²⁾). Distincta peccatorum cognitio haud requiritur, quia ex poenitentia prius iniuncta prudens iudicium de poenitentia aliquo modo proportionata ferre potest³⁾). Summaria confessio sufficit; imo S. Alphonsus⁴⁾) concedit: „Sufficit prioris poenitentiae cognitio, ut nova aliquo modo aequivalens imponatur.“

Tertia condicio est **iusta et sufficiens ratio**, cuiusmodi est quaelibet utilitas poenitentis vel difficultas in executione satisfactionis.

Si talis iusta causa adest, potest poenitentiae opus non solum in aequale, sed etiam in minus bonum converti⁵⁾). Quando poenitens se de non impleta satisfactione in confessione accusat, confessarius propria auctoritate et sua sponte hanc poenitentiam priorem commutare potest, etiamsi poenitens haud poposcerit⁶⁾); et semper commutanda est poenitentia, si confessarius animadvertit, poenitentem hanc priorem satisfactionem difficulter exsecuturum esse⁷⁾).

Quando satisfactio sacramentalis per confessarium immutata est, poenitens semper libertatem retinet ad priorem

¹⁾ S. Alphonsus l. 6 n. 529. Göpfert III 169. Hilar. 292.

²⁾ Tanqueray 276. Migue l. c. p. 628 n. 250.

³⁾ Noldin 359. Elbel III 243. Vermeersch III 484.

⁴⁾ L. 6 n. 529. Schüch 720. Gury II 532.

⁵⁾ Noldin 357.

⁶⁾ Tanqueray 277.

⁷⁾ Mutz 104. Hilar. 293.

poenitentiam redeundi, quia non tenetur favore immutationis uti et quia iuxta theologos immutatio facta est tacita condicione; nisi poenitens malit redire¹⁾).

Haec sufficiant de satisfactione sacramentali. Ceterum semper valet, quod scriptum est²⁾: „Tempora quidem huius ignorantiae despiciens Deus nunc annuntiat hominibus ut omnes ubique poenitentiam agant, eo quod statuit diem, in quo iudicaturus est orbem in aequitate.“ Nemo est, qui non cum propheta³⁾ dicere debeat: „Postquam enim convertisti me, egi poenitentiam, et postquam ostendisti mihi, percussi femur meum. Confusus sum et erubui, quoniam sustinui opprobrium adolescentiae meae.“

---

¹⁾ S. Alphons. Hom. ap. tr. 16 n. 61. Lacroix l. 6 De satisfact. Billuart t. 18 dis. 9. Lehmkuhl II n. 352. Göpfert III 169. Hilar. 293. Tanquerey 277. Migne l. c. p. 627. n. 248.

²⁾ Act. apost. 17, 30.

³⁾ Jerem. 31, 19.

Auctores citati:

Praeter opera S. Alphonsi, S. Bonaventura, S. Thomae et Suarezii praecipue sequentium auctorum libros revolve:

Augustinis S. J., De re sacramentaria praelectiones, tom. 4. edit. altera.

Bartmann, Lehrbuch der Dogmatik, edit. quinta, Herder Freiburg 1921.

Egger, Enchiridion theologiae dogmaticae specialis, edit. tertia, Brixen.

Göpfert, Moraltheologie t. 3, edit. Staab, Paderborn 1921.

Heinrich - Gutberlet, Dogmatische Theologie, t. 10., Münster 1904.

Hilarius a Sexten O. M. Capuc., Tractatus pastoralis de sacramentis, Mainz 1895.

Hurter, Theologia dogmatica, t. 3, Oeniponte 1900.

Instructio pastoralis Eystettensis 1877.

Katschthaler, Theologia dogmatica cath. specialis l. 3 p. 2. Regensburg 1884.

Migne, Cursus theologicus tom. 22; in hoc volumine continentur inter alia: Canones poenitentiales, S. Caroli instructio, Collet, Tractatus des atisfactione, Du Jardin O. Pr., De satisfactione, S. Alphons. Liguori, Praxis confessarii.

Mutz, Verwaltung der heiligen Sakramente, edit. quarta. Herder 1920.

Noldin, De sacramentis, Rauch, Oeniponte 1923, edit. 16.

Oswald, Die dogmatische Lehre von den heil. Sakramenten, edit. tertia, Münster 1870.

Pesch Christian S. J., Praelectiones dogmat. de sacramentis, p. II, editio altera, Herder 1900.

Pohle, Lehrbuch der Dogmatik, tom. 3, edit. sexta.

Prümmer O. P., Manuale theol. mor. t. 3. Herder, ed. tertia, 1923.

Quartalschrift, Linzer.

Rauschen, Eucharistie und Bußsakrament in den ersten sechs Jahrhunderten, edit. altera, Herder 1910.

Schüch-Polz, Handbuch der Pastoraltheologie, edit. 18, Innsbruck, Rauch 1921.

Tanquerey, Synopsis theolog. moralis et pastoralis, tom. tert., edit. nova 1907.

Vermeersch S. J., Theol. mor. t. 3, Romae 1923.

Wetzer und Welte, Kirchenlexikon, edit. altera, Herder, tom. II.

Index.

Caput primum:

De satisfactione generatim.

Articulus primus:

Praeambula dogmatica 1

Articulus secundus:

De natura satisfactionis 6

Articulus tertius:

De fine satisfactionis 9

Articulus quartus:

De efficacia satisfactionis sacramentalis 11

Caput secundum:

De satisfactione per confessarium iniungenda.

Articulus primus:

De iure confessarii satisfactionem iniungendi 16

Articulus secundus:

De obligatione confessarii satisfactionem sacramentalem
iniungendi 19

Caput tertium:

De circumstantiis impositionis.

Articulus primus:

De modo satisfactionem imponendi 28

Articulus secundus:

De tempore satisfactionem imponendi 29

Caput quartum:

De qualitate satisfactionis.

Articulus primus:

De qualitate satisfactionis respectu peccati 31

Articulus secundus:

De qualitate satisfactionis sacramentalis respectu personae
poenitentis 35

Articulus tertius:

De causis gravitatem poenitentiae mitigantibus vel minu-
endis 39

<i>Articulus quartus:</i>	
De praxi et doctrina sanctorum quoad satisfactionis in- iunctionem	47
<i>Articulus quintus:</i>	
De praxi Ecclesiae antiquis temporibus	52
Caput quintum:	
De speciebus satisfactionis sacramentalis.	
<i>Articulus primus:</i>	
De speciebus satisfactionis generatim	57
<i>Articulus secundus:</i>	
De usitatissimis poenitentiae speciebus	62
Caput sextum:	
De acceptatione et executione satisfactionis sacramentalis.	
<i>Articulus primus:</i>	
De acceptatione satisfactionis sacramentalis	69
<i>Articulus secundus:</i>	
De obligatione poenitentiam sacramentalem exsequendi .	71
<i>Articulus tertius:</i>	
De tempore executionis satisfactionis sacramentalis . .	78
<i>Articulus quartus:</i>	
De modo adimplendae poenitentiae	83
Caput septimum:	
De commutatione satisfactionis sacramentalis.	
<i>Articulus primus:</i>	
De possibilitate commutationis	87
<i>Articulus secundus:</i>	
De condicionibus ad immutationem requisitis	89
Auctores citati	93

Deo Optimo!

GTU LIBRARY

3 2400 00586 8595

1307

250.1
Z23

Straub, Dr. Anton, S. J., Prof. an der Universität Innsbruck.

De Analysi Fidei. 1922. IV u. 424 S. 8° Mk. 6.—

„Diese gehaltvolle, historisch wie spekulativ gleich bedeutende Studie führt tief in die theologische Bedeutung des Glaubensaktes ein; alle großen Theologen von der Hochscholastik an bis in die neueste Zeit treten in das Blickfeld und bereiten die Lösung vor, die sich dem Verfasser ergibt und das schwierige Problem gut und allseitig beleuchtet.“ (Dr. P. Schmoll.)

De Ecclesia. 1912.

Vol. I: XCII u. 500 S. 8°

„ II: VI u. 916 S. 8° Preis komplett Mk. 20.—

„Dieses umfangreiche Werk ist eine mit seltener Genauigkeit und Gründlichkeit ausgeführte Arbeit, die nach Inhalt und Form an die großen Leistungen der nachtridentinischen Scholastik erinnert. Der reiche Inhalt ist übersichtlich in vierzig Thesen dargestellt und umfaßt die Gründung der Kirche durch die Einsetzung des apostolischen Amtes überhaupt und speziell durch die Verleihung des höchsten Jurisdiktionsprimats an Petrus, den Zweck der Kirche, ihren übernatürlichen Charakter, ihre Notwendigkeit, ihre Dauer bis zum Ende der Welt, die hierarchische Gliederung ihrer Vorsteher, von der Fortdauer des Primates in den Nachfolgern Petri, den Päpsten, vom Wesen, Umfang und Einteilung der kirchlichen, insbesondere der päpstlichen Gewalt, vom unfehlbaren Lehramt, vom Verhältnis der kirchlichen zur Staatsgewalt, endlich von den Eigenschaften und Merkmalen der wahren Kirche . . . — Das groß angelegte Werk wird sich durch die Fülle des gebotenen Materials, durch die Solidität und Präzision der Beweisführung und durch die objektive Sicherheit und Ruhe des Urteils seine hervorragende Stelle in der neueren dogmatischen Literatur erwerben. Die äußere Form, in welcher der Inhalt dargestellt wird, ist die streng scholastische. Ein sehr sorgfältiges Namen- und Sachregister (82 S.) gestattet die leichte Auffindung jeder gewünschten Materie.“

(Allgem. Literaturblatt, Wien.)